

4767

ప్రబుద్ధాంధ్ర

సంపుటం ౮ }

రాజమండ్రి ౪౧ మే ౧౯౩౮

{ ౯ వ సంవత్సరం

మల్లెలొంగు మొలక
3-5-38

ఉదాహరణ

గూడుమారినకొత్తరికం నెల 0-2-0. దానికి పోసుఖర్చులు
0-0-9 ఈ 0-2-9 లు ముందు మాకు లేవిల్లు తయారీకి
పంపడానికి కవరు ఖరీదు 0-1-0 కలంపోటుకీ, తల్లిపాగాకీ
ఇలాగే లేవిల్లు పంపడానికి ఒక్కొక్క కవరు నమోదు పంపిస్తే
నెల ఒక్కొక్క అణా.

ప్రబుద్ధాంధ్ర
రాజమండ్రి
తది .....

ఇదేమి లాభమూ ?

కనక, మాకు, ముందు 2-0-0 పంపండి. పుస్తకాల నెల
లకూ, పోస్టేజీకీ అది సరిపోయే చాకా, ఒక్కొక్కటి అచ్చు
పడినవెంటనే శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు
మీకు పంపుతూ వుంటాము. దీనివల్ల ప్రతిపుస్తకానికీ మీకు
అనవసరంగా కవరు ఖర్చు తగలదు

ఇది లాభం కాదూ ?

బాగా ఆలోచించండి

కలాభివర్ధనీవోషత్తు—రాజమండ్రి

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చిన్నకథలు

శ్రీరాధా కృష్ణా శాస్త్రిగారివి

ఇవి యిప్పుడు విడివిడిగా అచ్చు అవుతున్నవి
తల 100 పేజీలకు 0.4-0 రేటున వుంటుంది
తక్కువ తల 0.1-0 ఎక్కువ తల 0.4-0

తయారైనవి

1. గూడుమూరిన కొత్తరికం తల 0.2-0
2. కలంపోటు తల 0.2-6
3. తల్లిపాణం తల 0.2-6

అచ్చులో వున్నవి

1. ఇల్లుపట్టిన వెధవాడబడుచు 2. మార్గదర్శి

ఒక్కొక్క పుస్తకం పి. పి. చెయ్యము. తల, పోస్టేజీ
లేనిల్లు రూపంగా పంపినవారికి బుక్కుపోస్టుగా పంపుతాము. దీనికి
దానికి యిలా పంపుతే పోస్టుఖర్చులు ఎక్కువ అయిపోతాయి.
కనక మందు 2.0-0 చందాగా పంపినవారికి తలకు, పోస్టేజీకి
0.2-0 సరిపోయేదాకా చిన్నకథలపుస్తకాలు ఒక్కొక్కటి
అచ్చు కాగానే పంపుతూ వుంటాము. ఒక సంవత్సరంలో ఈ
రెండు రూపాయలూ తీరిపోతాయి.

శ్రీరాధా కృష్ణా శాస్త్రిగారివి
కల్యాణపర్వ సరిపత్తు రాజమండ్రి

ఆధునిక కాంధవాద్యయం

శ్రీరాధా కృష్ణా శాస్త్రిగారివి

- 1 రత్నాబంధనం 1-0-0, 2 శృంగారవాటిక 0-8-0, 3 వారకాంత 0-4-0, 4 గూడుమూరిన కొత్తరికం 0-2-0, 5 కలంపోటు 0-2-6
- 6 తల్లిపాణం 0-2-6, 7 విజయనగరరాజుల కథలు 0-2-0, 8 చిత్తూరు రాజుల కథలు 0-3-0, 9 దిల్లీచక్రవర్తుల కథలు, 0-3-0, 10 గోల్కొండనవాసుల కథలు 0-1-0, 11 ప్రబుద్ధాంధ్ర ఆయిదో సంపుటం శ్లోకాకావ్యాలు చక్కని దైడింగు 2-0-0.

మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారివి

- 1 కాంతం కథలు 1-0-0, 2 నేనూ మాకాంతం 0-4-0, 3 ఉపాధ్యాయుడు 0-8-0, 4 కళకళ 1-0-0.

మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రిగారివి

- 1 బారిష్టరు పార్వతీశంకర్ 1-0-0, 2 ప్రతిబింబములు 0-12-0
- 3 ఏకాదశులు 0-8-0.

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారివి

- 1 కవితాంజలి 1-0-0, 2 జవకుచ్చులు 1-0-0

కురుగంటి సీతారామయ్యగారివి

- తంజాపురాంధ్రనాయక రాజుల చరిత్ర. 2-0-0

R. V. R. జగపతివర్మగారివి

- 1 పెద్దాపురసంస్థానచరిత్రము 1-0-0, 2 పద్మనాభయ్యుద్ధము 0-12-0, 3 రామవిలాసము 0-10-0, 4 అంద్రులకథలు 0-10-0, 5 అంధదేశకథలు 0-12-0.

చేకుమర్ల అచ్యుతరావుగారివి

- విజయనగర సామ్రాజ్యమందరి ఆంధ్రవాప్తయచరిత్ర 1-8-0.

ప్రకీర్ణకాలు

- 1 మునిమాపు 0-12-0, 2 వశకమాల 0-12-0, 3 విశిష్ట 0-8-0, 4 వేయి స్తంభాలగుడికావనం 2-0-0, 5 మల్లికార్జునరావు 0-10-0, 6 ఆంధ్రహృదయం 0-8-0, 7 రత్నాపణం 0-8-0, 8 రసాంజలి 0-2-0, 9 కసంతము 0-4-0, 10 నాట్యోత్సవం 1-0-0, 11 నాట్యోత్సవము 1-0-0, 12 విమర్శక సాహిత్యం 1-0-0, 13 ఆంధ్రనాటకసంస్కరణము 0-4-0, 14 తమిళనాటాట్యలు 0-8-0, 15 కవిగాణముగద 0-8-0.

కల్యాణపర్వ సరిపత్తు రాజమండ్రి

ఈ విడుదల అమ్మకంలో

బదుబహుమతులు

—* ఉన్నవి *

26, 51, 76, 101, 126 నెంబర్లకు వరసగా

1-0-0, 2-0-0, 3-0-0, 4-0-0, 5-0-0 బహుమతీగా పంపిస్తాము.

దీని సంగతి యేమిటంటే?

1 రక్షాబంధనం, నవంబరు 36వ పేజీలు వల 1-8-0, 2 శ్రీశాసనావళి, నవంబరు 217 పేజీలు 1-0-0

3 వారకాంశ, నవంబరు 96 పేజీలు 0-12-0

ఇవి శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి గ్రంథాలు

3-4-0 వెలగల ఈ మూడుగ్రంథాలూ జూలై ఆఖరు దాకా 1 0-0 కు మాత్రమే యిస్తాము. వాస్తవికతలు 0 0-0. అయితే పి. పి. లు చెయ్యము. ఈ 1-0-0 ముందే పంపాలి.

అర్ధవరస తేల్చే విధానం

అర్ధవరస మూడు పేజీల సభాసం కాదు. అర్ధవరస వారు తమ అర్ధవరస, ఏ తేదీన, ఎన్ని గంటల, ఎన్ని సమయాలకు ఇస్తున్నారో తమ జాబులో స్పష్టంగా గాయాలి. జూలై ఆఖరున ఇద్దరు ఘరానా మనుష్యులచేత అర్ధవరస కట్టించి బహుమతిగా పంపుతాము. ఇంకా పవరాలు కాపలసివుంటే పన్నెండు కోట్ల గాయాలి. అలస్యం చెయ్యకండి.

కల్యాణవర్ధనీపరిషత్తు ముయి రోడ్డు, రాజమండ్రి

కూష్మాండలేహ్యము

ఇది రిక్తితీతమునకు ప్రత్యేకావధము. దిగ్గు, వగర్గు, ఎక్కిళ్లు, హృద్రోగములు, అమ్మ పిత్తము పోగొట్టును. కాళ్ళు చేతులు లాగులు, కాలు నీతుల మంటలు సవరించును. ఎంకిపోవు చుండెడి పిల్లలకు, పెద్దలకు, స్త్రీలకు పురుషులకు చాలా మేలుచేయును. శస్త్రాభిఘాతమువల్ల కలుగు వ్యధను తగ్గించును. రొమ్మన కెగతట్టిన అస్పరిసమును కిందకి దింపును. స్త్రీసంగమమున ఇచ్చ, భాతువృద్ధి, బలము, కాంతి కలిగించును. పాను వెల రు 2-8-0

గంధర్వ ఫార్మసీ, ఇన్నీసుపేట—రాజమండ్రి

మ కరధ్వజము

పడ్డునాబలిజారితము, మూడువంటలు చేసినది

ఆరోగ్యము పెంపునకు విద్యార్థులకు అవసరమగుచున్నది. తల సరయుట, శరీరము ముడుతలు పడుట కలుగనీయదు. ఎదుస్సు ముగిసినా ముడిమిది కనబడనీయదు.

శుక్రస్పష్టము కట్టను. నిక్కాక, తాపము, నిరసము, ధ్వజభంగము, ప్రమేహములు పోగొట్టును. క్షయ, ఉబ్బసము, అతిమూత్రముధుమూత్రములు, పాండువు, ఉబ్బు, గుండెదడ, పోగొట్టును. రక్తపుష్టి, పీర్వస్పృధి, శరీరమునకు పుష్టి, బిగి, కాంతి, వర్చస్సు, సరములకు బింకము కలిగించును. సమస్తజ్వరములను తగ్గించును. ఆకలి పుట్టించును. జీర్ణశక్తి కలిగించును. శ్రీలకును చాల మంచిది.

ఏకకాలమున అనేకరోగములను నిర్మూలించుటకు ఇంతకంటె మరియొకటిలేదు. తులం 12-0-0

మలయచందనము

సెగ రోగమునకు పేరు పొందిన ఔషధము

పోటీలలో నెగ్గినది. సకళ్ళను చూచి పోసపోకుడు

ఈ క్రూరవ్యాధివలన బాధపడువారికి మా మలయచందనము నాలుగువందల గ్రాండ్లనుండి గురువరంపరగా వాడబడుచున్నది. ఇది సంస్థానములయందును రాజకొలుంబములయందును వాడుటకు కనిపెట్టబడినది. కావుననే సభ్యములేదు. విచికారితో పనిలేదు. సెగరోగము, తిగిలిస్సెట్లు, మందు పుచ్చుకొనుచున్నట్లు యెవరికీ తెలియగూడదంట మా మలయచందన మొకటి అందుకు తగినది. సకళ్ళు బయలుదేరుచున్నవి. పరిశీలించకుండ ఏ యశాషధమును పుచ్చుకోవద్దు. గంధర్వ ఛార్మసీవారి మలయచందనమే కావలె సని కోరుడు. అనేక వైద్యులు సాంతమందులను విడిచి దీనిని వాడి విజయము, ఒహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గుణమిచ్చును. ఎరువు, తెలుపు, పచ్చసెగలకు ఇది రామభాణము. రస విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఇక్కడకు అక్కడకు పరుగెత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డబ్బీ 2-4-0 దీని కనుపాసము చందస్తైలము ఔన్న 3-0-0 రెండును ఖర్చులతో 6-0-0

గంధర్వఛార్మసీ ఇన్నిస్ పేట, రాజమండ్రి

సంపుటము ౮]

రాజమహేంద్రవరము: ఏం మేయి ౧౯౩౮

! ౯ న సంచిక

రాజరాజు శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి సంపాదకుడు

అయిదో రంగము

రాజరాజు విలాసమందిరిం.

గడియ కిందట వచ్చి చిత్రాంగి, నవరివారంగా అందరిలో విడిసింది.

ఆమె వెంట, చిలక కాక, అరణపు దాసీలు, గుక్కతో కలిపి మరో యిరవై నుండి వచ్చారు. పడహారుగురు భృత్యులు కూడా వచ్చారు.

అయితే; రాజమహేంద్రవరదాసీలూ, జక్కలదీవి భృత్యులూ కింది అంతస్తులోనే వుండిపోవా లనీ, పైకి రాకూడ దనీ చిలక పిక్కిచ్చిగా ఆజ్ఞాపించింది. జక్కలదీవి అరణపు దాసీలు మాత్రమే పైని వుండి పరిచర్య చేస్తూ వుండేటట్టన్నూ ఆమె యేర్పరిచింది.

అరణపుదాసీలలో కూడా, గుక్క, తన రాక తెలియపరిచి లోపలకు వెళ్లవచ్చు. తక్కిన దాసీలు పిలిస్తే గాని లోపలకు వెళ్లనూడదు.

అప్పటికి రెండు గడియల పొద్దు మాత్రమే వుంది. జక్కలదీవి దాసీలు, సారె సామాను లన్ని యథార్థంగా సద్దుతున్నారు.

చిత్రాంగి, వెనక వనారాలో, బాలీసుకుకి ఆనుకుని రత్నకంబళీమీద కూచుని వున్నది. గుడికి వెల్లిన మేక

లా వున్నది; కాని ఆమె కా న్యునా వుత్సహంగా లేదు.

వక్కన కూచుని, చిలక, చిత్రాంగి ధరించి వున్న సగిలలో అసాధారణమైన వన్నీ నొక్కొక్కటి వాళించి దంతచు బరిణిలో వుంచుతున్నది. ఆమె కూడా పూర్తిగా నిరుత్సాహంగానే వున్నది.

అప్పటికి రెండు గడియల పొద్దు మాత్రమే వుంది.

చిత్రాంగి—అనుభవించడం తప్పవన్నీ ఉనుకుంటే వచ్చిన తప్పేమిటి? నేనెప్పుడు అభినాదిక సయ్యే వున్నాను.

చిలక—(మాట్లాడదు)

చిత్రాంగి—అభినాదిక, ప్రియుణ్ణి వెతుక్కుంటూ సంకేతస్థలానికి వెడుతుంది. నేను తిన్నగా ప్రియుడి యింటికి వచ్చాను. ఈజేడా మాత్రం వున్నది.

చిలక—(మాట్లాడదు)

చిత్రాంగి—అయితే; ఈనామాసానికి ఫలితం ఏమిటి? ఈజన్మకి నాఫల్యం వుంటుందా?

చిలక—(గడ్డం పట్టుకుని చిత్రాంగిని బతిమాలుతూ) వద్దు తల్లీ! గోడలికి చెవులున్నాయి మా అమ్మా!

చిత్రాంగి—(ప్రియుడి యింటి గోడలికి కూడా చెవులున్నాయో?)

చిలక—(మాట్లాడడు)

చిత్రాంగి—సాఫల్యం మాట దేవు డెరుగును, అక్కడి కూడా యిలాంటి తపన వున్నట్టు తెలిస్తే గాన యీ సమయం కదిలేరడం యెలాగా?

చిలక—అది సుఖసుఖాల శేఖర విషయమా తల్లీ? అసలే మహా—గంభీరం అని బిరుదాదు. ఈసమయాన ఆగాభీర్యం మరింత గంభీర మయిపోయి వుండదా? ఇంకీ: తమలో తా మయినా మధనపడడానికి వాంఛనీకాశం వున్నావో లేదో? సుబుద్ధి అయ్యేవాడు—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి—(చెవులు మూసుకుని) శివశివా!..... ఆపే తల్లీకే. నా ఆశలు కామో పండ్ తేలిపోయే దాకా అయినా ఆభూతం నాకల్లబడకుండా వుండటాన్ని చూడవే.

చిలక—వారు, పట్టిగడియలూ అయ్యేవానిని విడిచి వుండ చివరి పంటం గదా, నే నేం చెయ్యగల సమ్మా?

చిత్రాంగి—(నిరాశతో చేతులు విదురుకుంటుంది) శివ.....శివగాడు. ఆదిలోనే వక్రించాడు. ఈసల గతి వా రిప్పుటి కియినా గ్రహించుకోకపోతే యేమిటి దారీ?

తెరలో

చిలక!

చిలక—ఆ! రానచ్చు.

(అప్పుడు రుక్మ వస్తుంది)

రుక్మ—మహారాజు దయచేశారు. దర్శనం కోరుతున్నాను.

చిత్రాంగి—ఎల్లకా దని చెప్పు. ఇంకా మించిపోతేను, యీ పాటికి దయచెయ్యం దని చెప్పియ్యి.

చిలక—మీ రుండండి తల్లీ! (రుక్మతో) ఏమిటి?

రుక్మ—మహారాజా, మహారాద్రయ్యగారూ వచ్చారు.

చిలక—ఊహా!

రుక్మ—మహారాజు మొగం కలకల్లాడిపోతోంది.

చిత్రాంగి—ఆ మొగమిద్దర నిష్ఠలు పోయ్యి. వెళ్లు.

చిలక—(గడ్డం పట్టుకుని) మా అమ్మ కాయా?

ఇవాళకి మీ కల్లబడనివ్వను. మిమ్మల్ని చూడనివ్వను. అస లిక్కడికి రానివ్వనే రానివ్వను. ఏం, సరా? ఇక పూరుకోండి అమ్మా!

చిత్రాంగి—(రుక్మతో) ఎక్కడ వున్నావే?

రుక్మ—కిందే వున్నారమ్మా!

చిత్రాంగి—(రుక్మతో) మెట్లమీద కూడా అడుగు పెట్టడానికి ఎల్లకా దని చెప్పు. (చిలకతో) నువ్వు తొరగా వెళ్లి సాగనంపిని రా.

చిలక—(లేచి రుక్మతో) పదవే.

(చిలకా రుక్మా వెళ్లిపోతారు)

చిత్రాంగి—వచ్చి గడియ కాలేదు. ముసలిరా జప్పుడె సిద్ధం. నాగతి యింతికి వచ్చేసిందా? హా! ఆడ జన్మ యింత చిక్కుమాలినదా?.....కాదు, కాదు. ఎదురుకుంటే మొగాడు ఉక్కిరిబిక్కి రయిపోతాడు. నే నెందుకు బెలపోవాలి? నా బతుకు బుగ్గి చే నేసి, రాజు, తాను మాత్రం యేమి బాముకోగలదా? పీలు తప్పివచ్చే టట్లయితే, యీముసలివీనులని సమూలంగా నాశనం చెయ్యకపోతే నేను చిత్రాంగిని కాను.

(అప్పుడు చిలక వస్తుంది)

చిత్రాంగి—బుద్ధిగా వెళ్లాడా?

చిలక—కీ లెరిగి వాతపడితే వెళ్లక యేం చేస్తారు తల్లీ?

చిత్రాంగి—ఏం జరిగిందీ? అసలు, నువ్వేమన్నావూ?

చిలక—ఇది పూజాసమయం అని చెప్పాను.

చిత్రాంగి—(చికిక వేస్తూ) సెబాస్!

చిలక—పైగా, వ్రతానికి ఉద్యావన జరిగేదాకా, తొలీనాడు జాము పొద్దువేళ మొదలు, మలీనాడు జాము పొద్దెక్కి దాకా పరుషుల కల్లబడగూడ దనికూడా చెప్పాను.

చిత్రాంగి—దాంతో నవనాడులూ కుంగిపో నేల నట్టేనా?

(గురు)

చిలక—పూర్తిగా కుంగిపోయాయి తల్లీ! మొగమ్మాద కత్తివేస్తే రక్తం లేదు.

చిత్రాంగి—ఇక మిడనరి లగ్నం వేళ వస్తాడు. అంతేనా?

చిలక—అంతే తల్లీ!

చిత్రాంగి—బతికాం, నాలుగు రోజులు తక్కువ—అంతే కాదూ? ఆహ మానాలు నిర్భయం.

చిలక—అవును తల్లీ! కాని వాళ్ళ పని మాత్రం—(అర్థోక్తి)

చిత్రాంగి—ఏమిట?

చిలక—భోజనం చేసి వాళ్ళమాటు మహారాణి దర్శనం చేసుకుని రమ్మన్నారు. అది చాలా అగత్యం. దానివల్ల చాలా మేళ్లున్నాయిట.

చిత్రాంగి—(లేచి) కాదని యెవ రంటారూ? తప్పకుండా దర్శనం చేసుకుందాం. కథ అంతా సవ్యంగా నడిచినా నాకు మొదట లభించేది అత్యయ్యగారి దర్శనమే. కథ అడ్డం తీరినా యిప్పుడు వారి దర్శనమే మొదట అవుతున్నది. చాలా సంతోషం. భోజనం కాగానే దర్శనానికి వెళ్తున్నా మని రుక్మచేత వర్తిమానం పంపు.

చిలక—అలాగే తల్లీ! ఒక్కమాటు అలా తోటలో తిరిగివద్దాం రండమ్మా!

చిత్రాంగి—ఎడ.

చిలక—రుక్మా!

తెరలో

వచ్చాను.

చిలక—స్నానానికి సకలమూ సిద్ధం చేయించు.

తెరలో

సరే.

చిలక—రండి తల్లీ!

(ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు)

ఆరో రంగం

స్నాంగి సగరు. రమారమీ, అది, రాత్రి భోజనాలవేళ. తమక్కణ్ణి వసారాలో, రత్నాంగీ, విజయాదిత్యుడూ అల్పాల కానుకుని వాకరి కొక రెదురుగా కూచుని

వున్నారు. రాజపురోహితుడు రుద్రంభట్టు విజయాదిత్యున కొక పక్కగా వాక బాలీసు దగ్గర కూచుని వున్నాడు.

రంయి మని చల్లని గాలి కొడుతున్నది. ఆగాలికి విజయాదిత్యుని గిరజాలూ, కొంచెం నెరసివున్న రత్నాంగి ముంగురులూ కదులుతున్నవి. ఉండివుండి వాళ్ళొక్కరివ్వ, దక్షిణాభిముఖుడై వున్న రుద్రంభట్టుకి కొంచెం పుక్కిరి బిక్కిరి కలిగిస్తున్నది.

ఒక దాసి మైనగోరువంకలకూ, చిలకలకూ పంజరాలలో జామిపట్లించుతున్నది. గౌరి అనే మరొకదాసి తలుపు ఆనుకుని రత్నాంగికి వెనక నుంచుని వున్నది.

విజయాదిత్యుడు—(రుద్రంభట్టుతో) తమ మాటలు చూస్తే యెటూ నిశ్చయించడానికి వీలులేకుండా వున్నది. పోనీ, యిది సెల విప్పించండి, బాగా జ్ఞాపకం చేసుకోండి. ఆమె, కత్తికి పూలదండ వెయ్యడం విసిరికొట్టినట్టున్నదా, మురుస్తూ—(అర్థోక్తి)

రుద్రంభట్టు—మురిపెమా? అదెలాగ మహాప్రభు? రత్నాంగి—తర్రం వద్దు. జరిగినది జరిగినట్టు సెల విప్పించండి బాబయ్యా!

రుద్రంభట్టు—చిత్తం అమ్మా! మనవిచేసుకుంటున్నాను. చిత్రాంగీదేవమ్మగారు, పరిచారిక తెచ్చి అందిచ్చిన ఆయొక్క పుష్పహారం స్వీకరించడమూ, మహారాజులుంగారి కత్తివైపుకి సుతారంగా తిరగడమూ, దానికి—పతిభావనతోటయ్యేవే—చిత్తగించారూ, వెయ్యడమూ, అలాగ వేసే వెయ్యడంతోటట్టే—అది—ఎదీ? ఆయొక్క పూలదండ విచ్చిన్నం అయిపోవడమూ నున్నూ, నేను విభ్రాంతుణ్ణి—(అర్థోక్తి)

విజయాదిత్యుడు—ఇప్పుడు తమ విభ్రాంతి మన కక్కరలేదు. ఆమె సంగతి సెల విప్పించండి. ఆమె మొగంమీద యే మయినా అయిష్టత కనపడినదా?

రుద్రంభట్టు—శివశివా! శివశివా! అయితే, మహాప్రభూ! ఆదండ తెగిపోవడంతోటట్టే—(అర్థోక్తి)

విజయాదిత్యుడు—తమరు నాప్రశ్న గమనించడం లేదు. వేసిన తరవాత గాని దండ తెగిపోలేదు. ఆవెయ్య

దానికి వెనకటి నీతి నే నడుగుతున్నది. వేస్తూ వుండి నప్పటిదిన్నీ సెల విప్పించండి.

రుద్రంభట్టు—చిత్తం చిత్తం. అదే విన్నవించుకుంటున్నాను మహాప్రభూ! (స్వరగా అభినయించి) చూపులలో కొంచెం నైశిత్యం కనపడింది. లజ్జ మాత్రం స్ఫుటంగా లేదు. సాధ్యసమున్నా గోచరించలేదు. అలా అని అది అయివ్వత అనిన్నీ చెప్పడానికి వీలు లేకుండా వున్నది. పైగా, ఆపువ్వహారం యెత్తడంలో ఆమె యెడమజబ్బు అడ్డు రావడంవల్ల కళ్ళలో యెలాంటి భావం—(అశ్లోక్తి)

రత్నాంగి—నరే లెండి. ఏదో అయింది. తమకి భోజనంవేళ అతిక్రమిస్తూ వుంది. తమర్ని శ్రమపెట్టాము.

రుద్రంభట్టు—అమ్మ అమ్మ! మీత మాట సెల విచ్చారు? ఇందులో నాకు వచ్చిన శ్రమ యేమి వున్నదీ?

(ఈసమయంలో రత్నాంగి, వెనక్కి గౌరికేసి చూస్తుంది. వెంటనే గౌరి పల్లెంతో ఫలాలూ తాంబూలమూ తెచ్చి రత్నాంగి యెడట వుంచుతుంది)

రత్నాంగి—(ఆపల్లెం వుచ్చుకుని, లేచివెళ్లి భక్తితో రుద్రంభట్టుకి అందించి నమస్కరిస్తుంది.)

రుద్రంభట్టు—(లేచి, విసయంగా పల్లెం అందుకుని, తాపీగా వొత్తుసాదులు స్ఫటంగా వుచ్చరిస్తూ) “యూ ఫలినీ ర్యా అఫలా అవుమ్నా యా శ్చ పుష్పిణీః బృహస్పతిః ప్రనూతా స్తా నో ముంచం త్వగ్ంహసః” శ్లో॥ ఫలం మనోరథఫలం పుత్రపౌత్రప్రవర్ధనం

యస్యా తస్మా చ్చివం మే స్యా దత శ్శాంతిం
(ప్రయచ్ఛ మే॥

ఫలదానకల్పోక్తసంపూర్ణనకలఫలావాప్తిరస్తు. మా అమ్మా! సెల విప్పించండి.

రత్నాంగి—చిత్తం బాబయ్యా!

రుద్రంభట్టు—(విజయాదిత్యుడి కేసి తిరిగి నమ్రుడై) మహాప్రభూ! సెలవు దయచేయించండి.

విజయాదిత్యుడు—(లేచి దోసిలి వాగ్గి నమ్రుడై) నమస్కారాలు.

రుద్రంభట్టు—రాజద్వారే, రాజగృహే సర్వదా దిగ్విజయ మస్తు. వేదోక్తం పరిపూర్ణ మాయువ్య మస్తు. (కొంచెం పూగీన లాడుతూ) చిత్తం చిత్తం.

(రుద్రంభట్టు వెనక్కి వెనక్కి నడుస్తూ వెళ్లిపోతాడు. రత్నాంగీ విజయాదిత్యుడూ యథాప్రకారంగా కూచుంటారు.)

విజయాదిత్యుడు—సరిగా గుర్తించకపోవడం కొంత, భయం కొంత, సహజ మైన ఛాందసం కొంత—మొత్తానికి రుద్రంభట్టుగారు జరిగింది జరిగినట్టు చెప్పలేకపోయారు.

రత్నాంగి—ఏది యే మయినా కావలసిన సంగతి తేలేపోయింది. సిగ్గుపల్ల, ఆమె, చూసీ చూడనట్టు చూస్తూ వేసినా, యివ్వం లేక, విధి లేక, విసిరికొట్టినా ఫలం వొకటే. పూలదండ తెగిపోవడం మంచిది కాదు. అది యెంతమాత్రమూ శుభశూచన కాదు.

విజయాదిత్యుడు—అదీ సంగతి. అయితే, ఆదిలోనే యీవ్యవహారం అశుభంగా ప్రారంభం అయినది. దాని పర్యవసానం యెలా వుంటుందీ? ఇంతటితో అయినా యీ అశుభం శాంతిస్తే అదొక దాకే.

గౌరి—అమ్మా!

రత్నాంగి—(గ్రీవాభంగాభిరామంగా చూస్తూ) ఆ! గౌరి—జక్కులదీవి పరిచారికలు వచ్చి దర్శనం కోరుతున్నా రమ్మా!

(రత్నాంగీ, విజయాదిత్యుడూ వొక్కమూటు గంభీరంగా చూసుకుంటారు)

రత్నాంగి—తీసుకురా.

గౌరి—చిత్తం అమ్మా!

(రుక్మినీ, మరొకదాసినీ వెంటపెట్టుకు వచ్చి గౌరి రత్నాంగికి యెడట “యిక్కడ నిలిచి మాట్లాడండి” అన్నట్టు ఫలనిర్దేశం చేస్తుంది. వాల్లిద్దరూ నూతనవస్త్రాలూ, పసుపుకుంకుమలూ, ఫలాలూ వున్న పెళ్లీలపే రత్నాంగి యెడట వుంచి, ముందు రత్నాంగి కేసీ, కిరీట వాత విజయాదిత్యుడి కేసీ తిరిగి, వంగి, చేతులతో నేల అంటి కళ్ల కద్దుకుని, చేతులు కట్టుకుని నుంచుంటారు)

గుక్కు—మహారాణీ! మాతల్లి చిత్రాంగీ దేవమ్మ వారు ఊమంగా చేరినట్టు విన్నపాలు చేసుకుంటున్నారు. మరిన్నీ, భోజనానంతరం దర్శనం చేసుకుంటున్నా మని మనవిచేసుకుంటున్నారు.

రత్నాంగి—(ఒక్కమాటు పల్లెలు తాకి) చాలా సంతోషం. కనిపెట్టుకుని వుంటా మని విన్నవించు.

గుక్కు—చిత్తం అమ్మా!

(వాల్లిద్దరూ మల్లీ యథాపూర్వంగా రత్నాంగీకి, విజయాదిత్యుడికి సమస్కరించి గౌరీతో వెల్లిపోతారు)

రత్నాంగి—గౌరీ!

గౌరీ—చిత్తం అమ్మా!

(గౌరీ ఒక్కమాటు రత్నాంగి కేసి చూసి ఆయిద్దరికీ ఫలాలూ తాంబూలాలూ యిస్తుంది. అటూ యిటూ పరిశీలనగా చూస్తూ వాల్లిద్దరూ మెల్లిగా వెల్లిపోతారు)

రత్నాంగి—(విజయాదిత్యుడితో) ఏమి కావలసిన పిల్ల యే మయిందో, యెలా తెచ్చుకోవలసిన వస్తువు యెలా వచ్చిందో చిత్తగించారా? ఇలా అవుతుం దని యెవ రయినా అనుకున్నారా? పరమేశ్వరు డయినా యిది యిలా జరగా లని నిర్ణయించి వుంటా డంటారా మరిదిగానూ?

విజయాదిత్యుడు—గతం మరచిపోండి. ఇక భవిష్యత్తు ఆలోచించండి వదినా!

రత్నాంగి—ఇక వొకటే భవిష్యత్తు. చూస్తూ చూస్తూ వుండగా ఆకాశం అంతా కారుమబ్బులు కమ్మేశాయి. ఉరుములతోటి, మెరుపులతోటి కుంభ పృష్ఠే కురుస్తుందో మరేమవుతుందో తోచకుండావుంది. మనస్సు మనస్సులో వుండడంలేదు.

విజయాదిత్యుడు—చాలా జాగ్రత్తగా మాత్రం వుండాలి.

గౌరీ—అమ్మా!

రత్నాంగి—(కొంచెం వెనక వాటుగా చూస్తూ) ఏం?

గౌరీ—(ముందుకి వచ్చి) తమకి ఆకలి లేదుట, కనక తమర్ని భోజనం చెయ్యవలసిం దని వర్తమానించారు అబ్బాయి.

రత్నాంగి—(విజయాదిత్యుడితో) విన్నారా?

విజయాదిత్యుడు—అదేమీ? అబ్బాయి యిప్పు డెక్కడ వున్నాడూ?

గౌరీ—కింద, వుత్తరపు వసారాలో వున్నారుట బాబయ్యా!

విజయాదిత్యుడు—ఎవ రెవ రున్నారూ?

గౌరీ—ఎవరూ లేరు. ఒక్కరే వున్నారు. సుబుద్ధి అయ్యవారు యిప్పుడిప్పుడే వెల్లిపోయారుట బాబయ్యా!

విజయాదిత్యుడు—(రత్నాంగి కేసి చూస్తాడు)

రత్నాంగి—బుల్లిబాబయ్య పిలుస్తున్నా రని చెప్పి వంపు.

గౌరీ—చిత్తం అమ్మా!

(గౌరీ గుమ్మంలోకి వెల్లి, యీసంగతి చెప్పి అక్కడ వున్న దానీని పంపేస్తుంది)

రత్నాంగి—నాయనకి యిక నిద్రాహారా లుండ వన్నమాట.

విజయాదిత్యుడు—(నిట్టూర్పు విడుస్తూ మొగం వంచుకుంటాడు)

రత్నాంగి—ఆంజంజాటంలో పడి అయినా యిదం తా మరిచిపోతా డేమో అనుకుంటే పెల్లి ఆసే మాట కూడా వినిపించుకోవడం లేదు నాయన!

గౌరీ—బుల్లిబాబయ్య యిక్క డున్నారు బాబూ!

రత్నాంగి—(వెనక్కి తిరిగి) నాయనా!

సారంగధరుడు—వచ్చా సమ్మా! (ఇలా అంటూ వచ్చి, చేతులు కట్టుకుని విజయాదిత్యుడి దగ్గర నుంచుని) ఏమి సెలవు బుల్లిబాబయ్యా?

విజయాదిత్యుడు—(దగ్గర కూచో మని స్థలం చూ పిస్తూ) భోజనం మానుకోవడం యెందుకోయ్? దాని వల్ల యేమిటి ప్రయోజనమా?

సారంగధరుడు—(విజయాదిత్యుడు చూపించినచోట మండేమీద కూచుని) మధ్యాహ్నపుభోజనం గురువుగా వుండడంవల్ల వుచాత్తం చేసిం దండీ!

విజయాదిత్యుడు—అదేమి మాటోయ్?

రత్నాంగి—నాయన, మధ్యాహ్నం కంచం దగ్గర

కూచున్నాడు, లేచాడు. అంతే. నాలుగు మెతుకులయినా వాచ్చుకోలేదు. సయించనే లేదు.

విజయాదిత్యుడు—(సారంగధరుడితో) అవునా? అబ్బే! నువ్వు బంతిని లేకపోతే అమ్మ భోజనం చేస్తారా?

సారంగధరుడు—(తల్లి కేసి అదుర్దాగా చూస్తాడు)

రత్నాంగి—పోనీ, బుల్లిబాబయ్యని యీ పూట కిక్కడ వుండ మన మంటావా?

సారంగధరుడు—ఉండ మనండి అమ్మా! (విజయాదిత్యుడితో) ఉండండి బుల్లిబాబయ్యా?

విజయాదిత్యుడు—(రత్నాంగి కేసి చూస్తాడు)

రత్నాంగి—దయచెయ్యండి, తప్పదు. లేకపోతే, నాయన భోజనశాలకే రాదు.

విజయాదిత్యుడు—(ఒక్కమాటు రత్నాంగి కేసి, వొక్కమాటు సారంగధరుడి కేసి చూసి) సరే మరీ!

రత్నాంగి—గారీ!

గారీ—అమ్మా!

రత్నాంగి—ఈ పూట భోజనా లిక్కడే అని చెప్పి, చెల్లెమ్మగారినీ, పిల్లల్నీ తీసుకురా.

సారంగధరుడు—(ఉత్సాహం కనపరుస్తాడు)

గారీ—చిత్తం అమ్మా!

విజయాదిత్యుడు—వా రెండుకు వదినా?

సారంగధరుడు—రానివ్వండి బుల్లిబాబయ్యా! ఏక బంతి అయి రెండు వారాలు కావస్తాం దండీ, (రత్నాంగితో) నేను వెళ్లి పిలుచుకు వస్తా నండీ అమ్మా.

రత్నాంగి—అంతకంటే కావలసిం దేమిటి తండ్రీ?

విజయాదిత్యుడు—అందరమూ కలిసి వస్తాం వదినా!

రత్నాంగి—అలాగే చెయ్యండి. (గారితో) సంగతి రామసాదెమ్మగారితో చెప్పి నువ్వు కూడా వెళ్లు. చూడూ, చంద్ర శేఖరంబాబుని నడిపింపావు సుమా!

గారీ—(చిరునవ్వుతో) నడవ మంటే మాత్రం నడుస్తారా బాబయ్య?

విజయాదిత్యుడు—గుర్రం కావా లనకుండా వస్తే నడిచినంత ఫలం.

సారంగధరుడు—ఆగుర్ర మయినా అదీ యిదీ పనికి వస్తుందా? చింతపువ్వున్న గుర్రమే కావాలి.

రత్నాంగి—బాగా చెప్పావు. చిట్టితండ్రిని నిన్న పొద్దుట అనగా చూశాను. అప్పుడే కళ్లు కాయలు కాసిపోయాయి. సీద్రపోతున్నాడో యేమిటో పాపం!

విజయాదిత్యుడు—అప్పుడే సీద్రా? చిన్నమ్మకీ అతనికీ యిది దశావతారీ ఆట సమయం. మడతపేచీలు పెట్టి ఆమెని కెక్కుకెక్కు మనిపిస్తూ వుంటా డిప్పుడు. ఒక్కొక్కప్పుడు తల్లి కూడా విసిగిపోతూ వుంటుం దతనితోట.

రత్నాంగి—నిజంగా అలాంటి పిల్లల్ని సద్దగలిగితేనే యిల్లాలి చాతుర్యం. చెల్లెమ్మ అనృప్తం చాలాగొప్పది.

విజయాదిత్యుడు—ఆమె అదృష్టం కంటే తమ ఆశీర్వాదం గొప్పది వదినా!

రత్నాంగి—మీ అన్నదమ్ముల గడసరితనమో?

విజయాదిత్యుడు—(చిరునవ్వుతో) చిత్తం చిత్తం. ఇప్పుడే వస్తాము.

(అందరూ లేస్తారు)

వసంతకుసుమాకరము

ప్రమేహములకు ఇది నికిర పైన జౌహరు. విజయరాత్రు, మధుమాత్రముల పరిమాణమును, సంఖ్యనే కాక, మాత్రమునందలి చక్క-ర గూడా తగ్గించి, మాత్రము ఉండవలసిన స్థితి తెచ్చి, రక్తమాంసములు పెంచి రోగికి నవశక్తి సంఘటించును. శ్మయ, ఉబ్బసము తత్సంబంధమైన జ్వరమును ఉపశమలను తగ్గించును. కంఠమున కెగతట్టి ప్రోతస్సులు నిండిన కఫము కరిగించి పిల్లికూతలు ఆయాసము తగ్గించును. పశీపలితములు చేరనీయును. శుక్రనష్టము కట్టి వరములకు పటుత్వము కలిగించి, పుంస్తయము రేకెత్తించును. పురుషుల శుక్రదోషములను, స్త్రీల రజోదోషములను పోగొట్టి సత్సంతానయోగ్యత కలిగించును. మాత్రకృచ్ఛము, మాత్రాశ్మరి, మాత్రాఘాతము పొందువు, కాల, ఆహ్లాసిత్రము జయించును. బలము, కాంతి, వర్చస్సు కలిగించును.

తులం 20—0—0

గంధర్వపార్తసీ—రాజమండ్రి

ఆంధ్రులు-కాంగ్రెసు

(శ్రీమతి యల్లాప్రగడ సీతాకుమారి)

ఎంత లేదన్నా సుమారు ౨౦ సంవత్సరాలనుంచి, ఆంధ్రులు కాంగ్రెస్ గహనంలో బడి వెనుకచూపు లేకుండా, విచక్షణలేకుండా, కంటకాలను లెక్కించ కుండా, దీర్ఘప్రయాణం సాగించారు. లెక్కచెయ్యలేదు గాని, అప్పటినుంచి అడపాతడపా ఎదురుదెబ్బలు తగు లుతూనే వచ్చాయి. పెద్దవో చిన్నవో ముట్లు గుచ్చు కుంటూనే వచ్చాయి. కాని పౌరుషం గల ఆంధ్రుడు వాటిని లెక్కచెయ్యలేదు. కష్టాలు ఎక్కువయినాకొద్దీ, ఓర్పుతో నడక సాగించాడు. కాని చివరకు ఎంత దూరం వెళ్లినా, మృగత్వస్థలు, కంటకలతలు, మాత్రమే గాని, కనిపించేటటుగాని, నిలిపేటటుగాని ఆశ్రయం దొరికలేదు. ఇకనైనా బుద్ధితెచ్చుకొని, వెనక్కు తిరు గుతాడా? ఇంకా అదే ఓపికతో నడక సాగిస్తాడా?

కాంగ్రెస్ కోసం ఆంధ్రులు సర్వసంగపరిత్యాగం చేశారు. ఇంచుమించుగా క్షలోన్ముఖ మైన ఆంధ్ర రాష్ట్రానిందోపనిముసదిలి పట్టారు; హిందీవ్యామోహంలో బడి పిన్నతల్లిభాష కన్ను మిగిలినది. మన దేశపు వాతా వానానికి ఎంతవరకు అనుకూలిస్తుందో అన్న ఆలోచన లేకుండానే హిందూస్థానీవేషం ధరించి తెలుగు వేషానికి తీతోడకా లిచ్చారు. ఈ దేశపు ఎండలకు గాంధీజీకి నరహాతుడవా? తలగుడ్డే కావలెనా? బనియను, చొక్కా, పైస జుబ్బా ఇన్ని వేసుకొని భరించగలమా? అనే ఆలోచన ఆంధ్రులు చెయ్యనేలేదు. ఆంధ్రంగా చాలినంత వాఙ్మయం ఉండా, లేదా? ఆంధ్రుల్లో ప్రతిభావంతులు ఉన్నారా లేరా అని ఆలోచించనేలేదు. మొన్నటివరకు సర్. రాధాకృష్ణుడు ఆంధ్రుడని ఎవ్వరికీ తెలియదు. ఇవ్వాలి గవర్నరయ్యేటంతవరకూ ఈడ్చు గంటి రాఘవేంద్రరావు ఆంధ్రుడని ఎవరికీ తెలుసు? ఇన్నిమాట లెందుకు? ఆంధ్ర దేశములో నాలుగు మూలలా కడుపునకు చాలిన తిండి, కట్టుకోడానికి చాలిన బట్టా దొరుకుతున్నదో, లేదో ఎవ్వరూ ఆలోచించ లేదు.

మన ఆంధ్రులు ఈగొడవల్లో పడి కొట్టుకుపోతుం డగానే, అటు అరవవాళ్లు, ఇటు ఓపులూ, తమ పని తాము చల్లగా చక్కబెట్టుకోసాగించారు. ఆంధ్ర దేశంలో మారుమూలలలో గూడ ఉన్న, ఉన్నానో దోస్తగా లన్నీ అరవవాళ్లు ఆక్రమించుకున్నారు. అరవదేశంలో కావలసిన ప్రాజెక్టు లన్నీ తయారుచేయించుకున్నారు. యూనివర్సిటీలు స్థాపించుకున్నారు. వాఙ్మయాభివృద్ధి చేసుకున్నారు. ఇలాఉండే తమిళులు కాంగ్రెస్ లో గూడా మంచి పలుకుబడి సంపాదించారు. కాంగ్రెస్ కు అధ్యక్షు లయినారుగూడాను. ఇక ఓపులు గూడ తమ జనసంఖ్యకు తగినంత కన్నా ఎక్కువ తీవ్రంగానే ఉద్యమం నడుపుకున్నారు. సర్కారువారి చల్లని దృష్టిలో చల్లగా ప్రత్యేకిరాష్ట్రం ఏర్పరచుకోగలిగారు.

మనవాళ్లకు “ఇంటి” సంగతు లిట్లా ఉన్నా, రచ్చ లో నన్నా పలుకుబడి, కీర్తి, అధికారం, అభివృద్ధి, ఏ మైనా కలిగాయా, అంటే మరి పూజ్యమే! మొన్నటి వరకూ కాంగ్రెస్ లో కార్యనిర్వాహకసభ్యత్వం కూడా లేకుండా చేయబడ్డారు. చివరకు అనుసరించుకుని తిరగ్గా, తిరగ్గా, క్రిందటిసారి పట్టాభిగారిని ఉండనిచ్చారు. సరే నిరుడు అధ్యక్షత వచ్చేస్తున్నది ఆయనగారికి, అన్నారు. అస్యరాష్ట్రాల్లో ఉన్న మూలాటివాళ్లం గూడ ఆనందిం చాం మా ఆంధ్రుడు ఈసారన్నా కాంగ్రెస్ గద్దె ఎక్కు తాడు గదా అని. కాని ఏలాభం? కన్నమ్మకే వాపి, పిన్నమ్మకే తీపి. అన్నట్లు మళ్లీ ఇదివర కొకసారి ఎక్కిన నెహ్రూనే ఎక్కించారు. చివరకి ఆంధ్రులకి ఓదార్పు వచనా లన్నా ముట్టలేదు. సరే చివరకి మా వాల్మీద్దరు ముగ్గురికి కార్యనిర్వాహకసంఘంలో, స్థానాలిచ్చి సాను భూతి వినా చూపిస్తారని ఆశపెట్టుకొని కూర్చున్నాం. చివరకు దానికి గూడా గొంటుచెయ్యే చూపించారు. పోనీ ఈసంవత్సర మన్నా అధ్యక్షుడయ్యే ఆశామేఘా లేమయినా చూపుమేరలో ఉన్నా యేమో ననుకుంటే దానికి గూడ ఆంధ్రుడికి స్థానం లేకుండా ఆపదని సుబాస్ చంద్రబోసుగారి కిచ్చారు.

ఇటీవల రాజేంద్రప్రసాదు ఆంధ్రదేశప్రచారానికి వచ్చి ప్రతిచిన్నగ్రామానికి కూడా వెళ్లి, అఖండసన్మానాలు జరిగించుకొని వేలకు వేలు కుమ్మరించుకుపోయారు. అదేదో ఒక ఊళ్లో, ఆర్థికంగా ఆవగింజంత గూడ అధికారం లేని ఆడవాళ్ల సంఘం గూడా ముడుపు చెల్లించుకున్నదిట. ఇంతకూ ఆయన ప్రచారం వల్ల ఆంధ్రదేశానికి వచ్చిన గౌరవంగాని ఉపకారంగాని చీమతలకాయంతయినా లేదు. పైగా ఈకాంగ్రెస్ తో ఉన్న గౌరవం గూడా ఊడింది.

ఇంతేకాక మన ఆంధ్రుల్లో చాలామంది వ్యక్తులు, సంస్థలు గూడ ఔత్తరాహులంటే దేవతలుగానూ, అవతారపురుషులుగానూ ఎంచి వారిని మాటలతోను మూటలతోను గౌరవించి వారి ఆజ్ఞల్ని శిరసావహించి, వారివేషం ధరించి, వారి భాషను నేర్చుకొని, వారి దేవుళ్లని వారి ఆచారాల్ని దిగుమతిచేసుకొని ఏవిధంగా నైనా తరించవలె ననుకోటం సర్వసామాన్యం అయిపోయింది. ఆంధ్రదేశంలో సభలకు గాని ఏదైనా ప్రజోపయోగసంస్థలకు గాని అధ్యక్షులుగానో, ప్రారంభకులుగానో, నెత్తికి మించిన వ్యయం భరించి అయినా, ఉత్తరాదినాయకులను ఊడిపడునట్లు చేయగలిగిననే ముక్తి నొందునట్లు తలంచెదరు. లేకపోతే తృప్తి లేదు. ఉదాహరణకోసం బెజవాడ దగ్గో ఖడ్గరుసంస్థానంవారు ప్రచురించిన రిపోర్టు ఒకటి చూపిస్తాను. వాళ్లు ఆమధ్య తొమ్మిదిరోజులు అఖండచగతాయజ్ఞం చేశారట. అనేకమంది స్త్రీపురుషులు ఆతొమ్మిది రోజులూ రాత్రింబగళ్లు నూలువడితారట. శ్లాఘనీయమైన విషయమే! అనూలుతో బట్టలు నేయించి గాంధీగారికి పంపించినారుట. చివరకు కళ్లనీళ్లు వస్తున్నాయి. అదే గుడ్డ ఆంధ్రదేశంలో అల్లాడుతూ ఉన్న అనాధలకు ఎవరికన్నా పంచిపెట్టితే ఆనందంతో కట్టుకునే వారుగా!! ఆయనగా రా గుడ్డను దిండుగలీబులు చేసుకున్నారుట. అందువల్ల ఆసంస్థానానికి గాని ఆంధ్రదేశానికి గాని వచ్చిన లాభం ఏమీ లేదు. ఇంతేగాక అందులోనే ఒక మహాశయ్యకు తన భార్య జ్ఞాపకార్థం స్వంతఖర్చులతో ఒక భవనం

నిర్మించి దానికి రాజేంద్రభవనం అని పేరు పెట్టుకొన్నాడుట. ఎందుకో? ఆభార్యపేరే బెట్టితే ఆమె ఆత్మకు శాంతి కూర్చి, ఆంధ్రత్వం నిలవబెట్టవచ్చునుగదా! రాజేంద్రుడి పేరు బెట్టడంవల్ల వీరికి అతనివల్ల రాళ్లకు మన్నకు అయ్యే ఖర్చయినా రావడము లేదుగదా!!!

ఇలాటి ఉదాహరణలు చూపించవలె నంటే వేలూ లక్షలూ ఉన్నాయి. తలుచుకుంటే అన్యరాష్ట్రాల్లో పడివున్న ఆడదాన్ని నాకే కడుపు తరుక్కుపోతున్నది. ఇంతటితో నయినా, ఆంధ్రుడు, ఔత్తరాహులతోనూ, కాంగ్రెస్ తోనూ, హిందీతోనూ, సంబంధం పూర్తిగా వదులుకోని తన స్వంత సమస్యలు పరిష్కరించుకోడానికి ప్రయత్నిస్తాడా?? ఇంకా సర్వనాశనమే కాంక్షిస్తాడా?

గంధర్వకళ

రక్తపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, సరములకు
బిగి కలిగించు లేహ్యము

అనేకులకు మరల మగతనము కలిగించి మోహింపండినది

గంధర్వకళ—పురుషులకు వయస్సంభవము చేసి ముదిమివలని బాధలు, న్యాధులు కావలసినట్లొ దీనికి ప్రత్యేకశక్తి యున్నది. దీనిని నేవించునపు డెట్టి ంధ్యమున్ను చేయనక్కరలేదు. ఇది ఆకలి ఘట్టించును. జీర్ణశక్తి కలగించును. రక్తము శుద్ధిచేయును. ప్రియము పృథ్వి చేసి గట్టిపరిచి సరములకు పటుత్వము కలిగించి పురుషులకు కొత్తశక్తి కొత్త ఉత్సాహము కలిగించును. కీళ్లనొప్పులు, దురదలు, తిమ్మెరలు, చర్మవ్యాధులు పోగొట్టును. సవామేహములమీద ఇది చాలా పనిచేయును. సుఖవ్యాధులు జీర్ణించి పుంస్త్ర్యము తగ్గిపోయినవారికిన్నీ ఇది అద్భుతమైన ప్రభావము కనపరుచును. శుక్రసప్తము ఎంత యెక్కువగా నుండినా అతిశీఘ్రముగా కట్టును. ఆనందము ఉల్లాసము కలిగించును. బాలెంతరాళ్ళకు పుష్టిచేసి వారి శరీరమునకు పూర్వపు బిగికలిగించును. పరిశుద్ధమైన స్త్ర్యము కలిగించును. పాను 3-0-0

గంధర్వసార్వసీ, ఇన్నిస్ పేట, రాజమండ్రి

వ్యాఖ్యానములు

నిజమైన ఆవేదనే: కాని దారి తప్పింది

“తెలుగుల మేలుకొల్పే, సుపరీక్ష మునిర్చితు రాష్ట్రములై, మాంధ్రుల విభవము గోరి పలుసుఖములన్ వరియించె, నమ్మహోద్వలచరికుండు “కొండ” కులసాగరమంద్రుని ప్రాణవాయువ” వెడలక మన్నె మా తెలుగుపీఠులు తెత్తురు గాక రాష్ట్రమున్”

ఉభయభాషాప్రవీణులు, తుమ్మల సీతారామయ్య చొదరిగారు తమ కొత్త గ్రంథం “రాష్ట్రగానం” లో మన తెలుగుపీఠులను యిలా వుద్బోధిస్తున్నారు.

రాష్ట్రగానం ప్రతిపేజీలోనూ, యిప్పటికీ ఆంధ్రరాష్ట్రం యేర్పటనందుకు, చొదరిగారికి కలుగుతున్న పరితాపం స్పష్టంగా కనపడుతున్నది. అయితే: అది ఆంధ్రోద్వలమచరిత్ర తెలిసి మఱుకున్న పరితాపంగా మాత్రం కనపడడంలేదు. “యిరువ దారు శరత్తులనాడె రాష్ట్రమున్ దెచ్చెద మన్న తెలులకు దీరవ కోర్కులు” ఇదీ దాని వరస.

తెలుగువారి కోరికలు తీరలేదు. నిజమే. ఎందుకు తీరలేదు? ఎలాంటి దోహదమూ లేకుండా మొలిచిన మొక్క మొలిచినట్టే యెదుక్కుపోతుందా? పూసేసినీ కానేస్తుందా?

వ్యక్త్యపేక్షయా, చొదరిగారికి, కొండ వెంకటప్పయ్యపంతులుగారంటే చాలా గౌరవం వున్నట్టున్నది. మాభాగే. అయితే, పంతులుగారు బతికే వుండగా ఆంధ్రులు రాష్ట్రం తేవా లనడంలో వున్న ఆంతర్యం యేమిటి?

పంతులుగారు రాష్ట్రం తేవలసిన ఆంధ్రులకంటే భిన్నులా? లేక, అతీతులు?

పంతులుగారు కూడా ఆప్రయత్నంలో యెందుకు చెయ్యిచేసుకోరా? వృద్ధులయి వుండినీ, వారు, దక్షిణభారతదేశంమీద తమ అధికారం చెలాయించాలని ఉవ్విళ్లుగుతూ వున్న గుజరాతీల—హిందూస్థానీల తాళిదు లమలపరచడంలో తరుణులకంటే యెక్కువ వ్యగ్రోత్సాహం కనపరుస్తున్నారే? అది—లేక—అలాం

టిది ఆంధ్రరాష్ట్రం విషయంలో కూడా నా చెందుకు చూపించునా?

పంతులుగారే అందరి కంటే ముందు రాష్ట్రప్రస్తావన చేసిన వారంటే మా కాక్షేపణ లేదు; కాని ఆరాష్ట్ర ప్రస్తావన విడిచిపెట్టేసినవారిలో కూడా పంతులుగారే మొదటివారిని చొదరిగారు ఎరుగుదురా?

మరిన్నీ, చొదరిగారు “ఆంధ్రుల విభవము గోరి పలుదుఃఖములన్ వరియించె” సని పంతులుగారిని చాలా భూషిస్తున్నారు. ఇందులో బాచిత్యం యేమీ కనపడదు. ఏమంటే? వారు లాకీచార్జీలకు చాల్పడి వుండవచ్చు. జెయిల్లకు వెళ్లివుండవచ్చు. నర్కారు శిస్తు చెల్లించ సని నిరాకరించి వుండవచ్చు; కాని యివి యేవీ ఆంధ్రుల కోసం గాని ఆంధ్రరాష్ట్రం కోసం గాని వారు అనుభవించలేదు. ఈదుఃఖాలు అనుభవించిన రోజుల్లో, వారు, ఆంధ్రోద్వయం పూర్తిగా విడిచిపెట్టేసి వుండినారు. ఆంధ్రరాష్ట్రంఅంటే త్సుద్రవాంఛ అసినీ వారు ధృఢంగా నిర్ధారణ చేసుకుని వుండినారు.

ఇలాగ పంతులుగారిని గౌరవించబోయానే గాని, చొదరిగారు, సంకల్పసిద్ధులు కాలేకపోయారు.

పై పెచ్చు,—

“తత్వ మెంగు లేక ముఖా శ్రమలన్ గుడువంగ నేల? యాంధ్రత్యము లేనినాడు కలదా మన కింమక యేని భారతీయత్యము? తెల్లపీఠ డొకి దైనను కాంగ్రెసు గట్టె నెక్కి నేర్పత్యము మాపు భాగ్యమున కేటికి జోచకపోయె జెప్పుడి”

“కల గన మెల్ల నొడ్డివను, కాంగ్రెసుకై పడరాని బాధలన్ వలచిన, బంధ కోర్చిన, లంబును జంకక నెత్తు కోడ్చినన్ తెలుగుల త్యాగ మెల్ల విశేషకృత మైనది, యింటిలోపలన్ గెలువని నాడు రచ్చలను గెల్పుట యెట్లు పొసంగు జెప్పుడి?”

ఆంధ్రసామాన్యంకోసం వుద్దేశించబడ్డ యీపద్యాలు విషవిస్తా లైన ములుకులై పంతులుగారికే నాటుకుంటున్నవి. చొదరిగారి రిది గమనించలేదు.

మరిన్నీ వారు,

“అచ్చున కయ్యెబో యిరువదారు శరత్తులనాడె రాష్ట్రమున్ దెచ్చెద మన్న తెలులకు దీరవ కోర్కులు; మొన్న మొన్న కిం

వచ్చి: యోధ్రులైంధ్రులు వేళ్లు పూచి పోయి: వెన్నులో
వచ్చిన పీనులకి నిశుడు వచ్చిన కొమ్ములు వెక్కిరించెడిన్ "

అంటున్నారు.

ఏం? ఇది యిలా చెందుకు జరిగిందీ?

నిజంగా, బ్రిటిషువారికి ఎలాంటి యిబ్బంది కలిగి
చని—వారు అంగీకరించే వున్న ఒక రాష్ట్రం నిర్మించ
బడ్డానికి యిరువై ఆరు సంవత్సరాల పరిశ్రమ కావా?

కాలచక్రం నీలమడు. జనవరి మొదలు డిసెంబరు
ఆఖరికి పన్నెండు మాసాలు ౧౯౧౨ మొదలు ౧౯౩౦
ఆఖరికి ౨౬ సంవత్సరాలు. సంవత్సరాలు అతివేగంగా
గడిచిపోతాయి. లెక్క కూడా అతిసులువుగానే వేలి
పోతుంది; కాని రాష్ట్రనిర్మాణానికి ఆ శత్రువాకావాలి
చాలదు. కోరిక వాక్కిన ప్రధానం కాదు. దీక్ష వుం
డాలో. ఏకాగ్రత కావాలి. తపన వుండాలి. "అద్యో,
కాలం గడిచిపోతోందే" అనే ఆవేదన వుండాలి. "ఛీ!
ఇది వాధించలేకపోతే మన బతుకేండుకూ?" అని
పోరుషం వుండాలి.

ఇందులో నేది లేకపోయినా లాభం లేదు.

ఇంకేండుకూ? కొండా వెండిటప్పయ్యగారు రా
జ్యాలలో ప్రవేశించి యెన్నాళ్ళయింది? "పట్టాభిషేచి"
లున్నా రాజ్యాలలోకి దిగి యెన్ని సంవత్సరా
లయింది? అటు రాజగోపాలాచారిపత్యమూర్తిగార్లు
న్నా రాజ్యాలలో నేలుపెట్టి యెన్నాళ్ళయింది?
ఇవాళ చూస్తే, కాంగ్రెసులో వారి పోష నేమిటి,
వీరి పోష నేమిటి?

సర్వమూ సిద్ధ మయిపోయిన తరువాత—అసెంబ్లీ
అభ్యర్థుల జాబితాను నిడసారము నిర్ణయం కూడా చేసే
సిన తరువాత—గాంధీజీలు నెహ్రూగార్లు రాజగోపాలా
చారిగారిని తీసుకువచ్చి అమాంతంగా నెత్తెక్కించడం
వల్ల నయినా కాంగ్రెసులో మన "కొండకులసాగర
చంద్రుని" హోదా యెంతమాత్రపుదో చొదరిగారు
గుర్తించలేకండా వున్నారా?

అసెంబ్లీ అభ్యర్థిగా వుండ మంటే పాదుసిద్ధాంతం
పట్టుకుని వేళ్లాడుతూ మన పట్టాభిగారు "ననేమిరా"

అన్నారు. రాజగోపాలాచారిగారు "దొరికిందిరా స"
దని గభీ మని ప్రవేశించారు. దీనివల్ల మన స్థితి యెంత
అభావన్న మయిపోయిందో చొదరిగారు గుర్తించారా?
మన "నదిపుల" రాజనీతి పరిజ్ఞానం యేపాటిదో వారు
తెలుసుకున్నారా?

జాతి నుద్వేధించబలసిన శాధ్యత నేటి ఆంధ్రకవికు
మాకులమీద యెంత యెక్కువగా వున్నదో యెరుగు
దుము. చొదరిగారి రాష్ట్రగానం మంచి సమయంలో
ప్రారంభ మైందనుకు మేము ప్రశంసిస్తూనే వున్నాము;
కాని, మన మహామహానాయకులు మన ఆంధ్రజాతిని
అభావ చేయబూనుకున్న ఆంధ్రేతర్ల యెదుట పిల్లులై
వున్న సందర్భంలో—ఆత్మప్రత్యయం లేకుండా వున్న
సమయంలో "మమ" అనే భావమే కాక శబ్దం కూడా
మరిచిపోయి వున్న స్థితిలో అనవసరంగా వారిని ఆకా
శాని కెత్తివేస్తూ "మీ నిక్షత్వంబున కడ్డు లేదు, చరి
తార్థిత్వంబు మీ నిబుద్ధ, నేపథ్యం గూసిన నేమి లెక్క?"
"తెలుగునెక్కి వెళింపన్ బ్రహ్మోపద్రావలే చేరింబాలని
తీర్పు మ్రుక్కుదులకై చింతింపగా నేటికిన్?" "మీ
మృతి దూకుడు రంగమందు, మీకన్యము వచ్చి నిల్వడిన
పట్టి మగిన్న జగన లేదు" "మీ తెలుగుజోదులు
దీనికి నోహటిల్లి నేలా? యొక దోక్కిన జగము సంకెళ్ల
దార్చుగదా క్షణంబునక" అని సందిమాగధకృత్యాలు
నెరవేర్చడం యేమీ బాగా లేదు.

మామిశ్రులు సీతారామమూర్తిచొదరిగారికి మంచి
కవితాధారి వున్నది. ఆవేశం వున్నది. వారి వుట్టుకలోనే
కాక కవిత్వంలో కూడా కమ్మదనం వున్నది; కాని వా
దృష్టి నిశితంగాలేదు. ఆవేదన తప్పుదారిలో పడిపోయింది.

సాంబమూర్తిగారిని లేచి రమ్మసండి

కాంగ్రెసు, ఆంధ్రజాతిపాలిటి హోక చుక్క. కాళిరాత్రి.
ఏల్నాటిశని. ఇనపగిజ్జెలతల్లి.

ఈసంగతి కాంగ్రెసు నియంతల పరిముఖంగానే
వెల్లడి కావడం చాలా బాగుంది. మన మహర్షి బులుసు
సాంబమూర్తిగారి పేరు మీదుగానే విస్తృతం కావడం

మరి బాగుంది. దాక్షగు సట్టాడనేతారామయ్యపంతులుగారి ఆంధ్ర రాష్ట్రీయసంఘాధ్యక్షుల నజనలలాడిపోతూ వున్న సమయంలోనే యిది హిందూగం ఆయిపోవడం మరీమరి బాగుంది.

అయితే; ఇది, కాంగ్రెస్సుని గాంధీగా రాక్రిమించుకున్న వెంటనే నిర్ధారణ ఆయిపోయిన సంగతి; కాని హిందీమానసపుత్రులు కావడంవల్ల కాంగ్రెస్సాంధ్రులు, ఆర్జునం కోల్పోయి యిది తెలుసుకోలేకపోయారు.

జా. మొత్తంమీద పతనం యింకా పూర్తి కాలేదు; కనక, యిది యావరీ తెలిసివుండడం చాలా ఆగత్యమే ఆ ఆంధ్రయువకులకున్నా బోధపడలేదు.

అంచేతనే ఆంధ్రోద్యమలత కొనలుసాగి, పూసి, కాసి, ముద్దులమూట కడుతూ వుండవలసిన ఆంధ్రభూమిలో కాంగ్రెస్సు ముగ్ధుడొంకి ఆలుముకుపోయింది.

ఇంతిట్లో ఆంధ్రరాష్ట్రం యేర్పడుతుందని మే మెప్పుడూ అనుకోవడం లేదు. ఏమంటే? జాతీకీ అది యెంత ఆగత్యమో అంత నాంధ్ర, అంత అనేదన, అంత దీక్ష, అంత ఏకాగ్రత లేదు. అది కావలసినవా రెవరో, దాన్ని నిర్మించే అధికారం యెవరి వస్తుందో, కాంగ్రెస్రకమం యేమిటో, సమకూర్చుకోవలసిన సాధనసామగ్రి యేమిటో, విఘాతం కలిగితూ వున్న ప్రశ్నలూతల్ల లేవో, గోతుల తవ్వకాన్ని మిగ్రు లేవరో యేమీ తెలవదు.

నిజంగా, ఆంధ్రరాష్ట్రమే కావలసి వుంటే, ఆంధ్రులు, గుజరాతీ మిల్లపట్టలు కట్టరు. ఎప్పుడో చచ్చిపోయి వుండిన రాట్టంమీద నూలు ముట్టరు.

దేశంలో యెక్కడ యేమి జరుగుతున్నదో, తమ స్థితి యేమి తయారవుతున్నదో తెలుసుకోకుండా గొర్రెలలాగా బుగ్గి వంచుకు నక్కొంటారు.

కాంగ్రెస్సు సంపాదించడమే వస్తే ఆస్వరాజ్యం మనకు స్వరాజ్యం కాదు. అది బ్రిటిషు రాజ్యం కంటే ఆపాయకరమైన పా రాజ్యం.

రాజ్యం అన్నది యెప్పుడూ నోరున్న వాల్లేదే అని పసిపిల్లలను బాగా తెలుసు. నిజానికి మనకూ, నోరున్నది. ఏమీ సందేహం లేదు: కాని ఆ మన నోట గాలి లేదు. అంచేతనే మనజాతి చీనచ్చనపై వున్నది.

ఎప్పుడో కియినా ఆంధ్రరాష్ట్రమే మనకి స్వరాజ్యం. స్వరాజ్యం అన్నది యేర్పడడమే తటస్థపడితే అది మన వొక్కళ్ళదే కాదు. మరిన్నీ మన వొక్కళ్ళ కల్లనే రాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రం, అలా కాక, మన వొక్కళ్ళకే దళిలుపడుతుంది. మన వొక్కళ్ళ కల్లనే సాధ్యపడుతుంది.

అది సంపాదించుకోగలిగిననాడే మన పురుషకారం కల్గి ఉవుతుంది. మన ఆస్తిత్వం ధృవపడుతుంది.

ఇప్పుడు గుజరాతీహిందూస్థానీల స్వరాజ్యంసంరంభంలో మన

నాని చేస్తున్నది అందోకిన కాదు. పనికాదు. పోరాటం కానే కాదు. మరేమిటంటే! అది, పూర్తిగా, “హాకీ విమోచనం”

* * * * * మన సాంఘిక మూర్తిగారి లండను ప్రయాణానికి కొరతం, అక్కడి అధికారులకు వచ్చుచెప్పి ఆంధ్రరాష్ట్రం నిర్మించుచే ప్రయత్నాలు చేయడానికిని తెలుస్తున్నది. నిజంగా యిది సత్యమే కావచ్చు: కాని, పైపూలే కాని, యీ సత్యంలో, సత్యాని కుండవలసిన స్వచ్ఛత, సమగ్రత, యోగ్యత అణుమాత్రమూ కనపడవు. జవాహరుంచి వస్తున్న సెల్యూలాయిడుబొమ్మలు పక్కాగానే వుంటవి: కాని, అవి లోపల వోట్ల డొల్లలు. ఈసత్యమున్నూ అలాంటిదే.

ఏమంటే! స్వీకరియిన కొత్త యుద్ధపెంత్లో, సాంఘిక మూర్తిగారు, ఆంధ్రరాష్ట్రవాంధ్ర పరమహంస మనీ, శ్రీధర మనీ, పూర్తిగా నిరసించారు.

నాలుగు వేపులనుంచీ యీ కలూ, కూలూ వచ్చి చురుకూ చురుకూ నుచ్చుకోగా, అప్పుడు ప్రక్కలో పడ, అపూ మైన సద్యమూర్తి కలనారు కనక, అమ పుషన్యాసం కలిగి రిపోర్టు చెయ్యలేదని పత్రికావిలేఖకులమీద ఆక్రమ మైన నేరం మోపుతూ “రాష్ట్రీయశాసనసభలలోనే కాక ఫెడరల్ శాసనసభలో కూడా అంగీకరించబడితే గాని కొత్త రాష్ట్రం నిర్మించడానికి కొత్త యిండియా శాసనంలో ఆవకాశం లేదు కనకనూ, కాంగ్రెస్సునాని ఫడరేషను ఏర్పడినప్పుడు కనకనూ, పూర్ణస్వరాజ్యం వస్తేగాని ఆంధ్రరాష్ట్రం యేర్పడదానికి వీలులే” దని తాము చెప్పినట్లు తిరినాతి వారు సవరించుకున్నారు.

అయితే, యిప్పుడు ఫెడరల్ శాసనసభ యేర్పడివున్నదా? లేనప్పుడు సాంఘిక మూర్తిగారు లండను కల్గి యేమి ప్రయోజనమూ?

నేడేవరకూ, వారు అది దిద్దుకోలేదు. సవరించుకోలేదు. ఉపసంహరించుకున్నా లేదు.

పైపెచ్చు వార్లమెంటరీ సంప్రదాయాలు నేర్చుకోదానికి అన్నాని; గాని, వారు, తమ లండనుప్రయాణానికి కొరతం “ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణవిషయం కూడానూ” అని రహస్యంగా అయినా బహింగంపరిచలేదు.

ఇలాగ పూర్వాపరిసందర్భాలు గుర్తించుకొని—సరళుచ్చుకోలేని మన మహద్గులనూ, ఒక పెద్దవ్యవహారంలో లండను అధికారులకు వచ్చుచెప్పగలిగడం సంభవమేనా!

అసలు, వారికి, నిజంగా ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణనాంధ్ర వున్నదంటే యేగాగా వమ్మెయ్యడం?

బడ్డట్లు సందర్భంలో ఆంధ్రరాష్ట్రప్రస్తావన చేసినందుకు స్వామి గారిని గిద్దించిన సాంబమూర్తిగారికి—కెంటుప్పమ్మగారిచేత గిసా భాసపు రాష్ట్రవిభజనరీత్యానం ప్రవేశపెట్టినూ వుంటే గాంధీగారి వియ్యంకులను ప్రశ్నించలేని సాంబమూర్తిగారికి—ఏకోళంలోనో

యేమారుమూలనో అంధ్రరాష్ట్రవాంఛ వున్నదంటే “సరే” అని యేలాగా సమ్మతించడం?

తమకి అంధ్రరాష్ట్రవాంఛ వుండడమే నిజమైతే, సాంబమూర్తి గారు, అసంగతి తెల్లడిపరచడానికి భయపడవలసిన — కుండల్లో గుర్రాలు తోలవలసిన అవసరం యేమిటి?

అంధ్రరాష్ట్రం కావా అని అంటే దొంగతనం చెయ్యడమా? సేలం జైల్లో కల్లంగట్టు ప్రారంభం చేయించడమా?

పోనీ, అలా కాదు. “సాంబమూర్తిగారికి అంధ్రరాష్ట్రవాంఛ వున్నది. నిజంగానే వున్నది. తీవ్రంగానూ వున్నది. ఎప్పుడెప్పుడని వారి హృదయం పురకలు వేసేస్తూనే వున్నది” అనుకుందాం. ఒప్పుకుందాం.

అయితే, పార్లమెంటరీసంప్రదాయాలు నేర్చుకోదాని కంటే కాంగ్రెసుకార్యసంఘం అనుమతి యివ్వలేదని అగ్రహించి మీకరు పదవికి అసెంబ్లీసభ్యత్వానికి రాజీనామా యివ్వబోయారే సాంబమూర్తిగారు? ఇప్పుడు వర్కింగు కమిటీ అంధ్రరాష్ట్రం సాధించడంలోనూ కాంగ్రెసు మెంబరు లండను వెళ్లడం సుతరామూ పనికి రాదని యిమాయించి తిరిస్కరించేసింది కదా, వారికి కాంగ్రెసు సభ్యత్వానికి రాజీనామా యిచ్చేస్తారా?

వేలు తెచ్చే ప్లిడరీనే యెడమకాలితో తన్నేసిన సాంబమూర్తి గారు, తమ జాతికి అపకారం చేస్తున్న కాంగ్రెసుని కూడా అలాగే సత్కరించి నిజమైన అంధ్రుడుగా — జీవంగా అంధ్రుడుగా నిలబడతారా?

* * * * *

ఇక్కడ ముఖ్యంగా వొక్క సంగతి చెప్పవలసి వున్నది.

సాంబమూర్తిగారు సామాన్యజీవితానికి కావచ్చు, పట్టాభిసేతారామయ్యగారు మహాప్రతిభావంతులే కావచ్చు. వేంకటప్పయ్యగారు దేశభక్తులే కావచ్చు; కాని వారు ముగ్గురూ కూడా అంధ్రరాష్ట్రం లేరను. వారి జీవితచరిత్రలలో “అంధ్రరాష్ట్రం సాధించా” రన్న ముక్క చేర్చబడే అదృష్టం వారికి లేదు.

ఏమంటే? మేము నిజం చెబుతున్నాము. ఉన్నది వున్నట్టు చెబుతున్నాము.

మనకి అంధ్రరాష్ట్రం కావాలా? కావలసి వుంటే, మనం, మన దేశపు సరిహద్దులలోనుంచి గాంధీగారి కాంగ్రెసుని అవతలికి పడగంటేయ్యాలి. బ్రిటిషవారితో సహకారం చెయ్యాలి.

ఈముగ్గురూ యీపని చెయ్యరు. కనక వారు రాష్ట్రంలేరను. యథార్థంలో మనకి రాష్ట్రమూ కావాలి, బ్రిటిషవారు దీన్ని అంగీకరించే వున్నారు; కాని మన పుభయాలకూ మధ్య ప్రవేశించి, యీగుజరాతీల కాంగ్రెసు, భేదతంత్రం ప్రయోగిస్తున్నది.

అరవల ప్రాంతీకాల్యం మాకు తెలవండి కాదు; కాని దానినల్ల మన కేమీ నష్టం రాదు. అది మన రైతుల చెయ్యలేదు. సాంతంగా బరిమాదకి వచ్చి, అది, మన రైతులతోలేదు. కాంగ్రెసు అసరాచూసుకుని అది భరతవిద్య ప్రదర్శిస్తున్నది.

ఇందులో వున్న రహస్యం యేమిటంటే?

మనం అంధ్రరాష్ట్రం కావా అంటున్నాము. దానినల్ల కష్టం వచ్చినా, నష్టం వచ్చినా అనుభవించడానికి కోరి మనం సిద్ధపడుతున్నప్పుడు, మన అక్కరలను ఆక్షేపించడానికి ఈ ఆరవ లెవరు? కాని వారు రహస్యంగా ప్రతిఘటిస్తున్నారు. మనం పుభయాలమే అయితే యీ ద్వంద్వయుద్ధంలో ఊలుపుగానే మనం పైచెయ్యి కాగలం; అయితే, అరవలు గుండెబెదురుతో చాటుచాటుగా దెబ్బతీస్తూ వుంటే, అదెబ్బలు కాసుకోదాని కయినా అనకాళం లేకుండా, గుజరాతీల కాంగ్రెసు, బోసినోటి ముసిముసినవ్వలతో కాగిలిండుకున్నట్టు నటిస్తూ మనల్ని అణచిపెడుతున్నది. మన సాంబమూర్తిగారూ, మన పట్టాభిగారూ, మన వెంకటప్పయ్యగారూ యిదేమీ తెలుసుకోలేకుండా వున్నారు.

అసలు అగ్గి అంటూ వుంటే గాలి వచ్చి తోడవుతుంది. నిజమే. అయితే, అగ్గే లేకపోతే?

అలాగే, మనం కాంగ్రెసుని లేక్కచేసినంత కాలమే మనకు అరవల ప్రాంతీకాల్యం పెనుభూతం లా కనపడుతుంది. కాంగ్రెసుకి వుద్వాసన చెప్పేస్తే?

అరవల ప్రాంతీకాల్యానికి జడిసా మనం అంధ్రరాష్ట్రద్యమం విడిచిపెట్టింది, కాంగ్రెసు మాయాజాలంలో యిరుక్కునా?

పిడతలో నూనె పిడతలోనే వుండాలి, విడ్డ బీరగింజూ వుండాలంటే అది సాధ్యపడేదేనా? అలాగే మేము కాంగ్రెసులోనే వుంటాం అంటే, మేము బ్రిటిషవారి అధికారాన్ని తిక్కించెయ్యం, కాని, వారు మాత్రం మాకు అంధ్రరాష్ట్రం యేర్పించాలంటే యేమయినా అర్థం వున్నదా?

* * * * *

తెలుసుకోగలిగితే, యిప్పుడు మన రైతుగురుకుంబున్నది రాండే సమస్యలు. ఆ చేమిటంటే? మన కిప్పుడు ప్రధానం అంధ్రోద్యమమూ, కాంగ్రెసూ? అంటే, అంధ్రరాష్ట్రమూ, స్వరాజ్యమూ?

ముందు మన మీసంగతి తేల్చుకోవాలి. ఏకకాలంలో యిది రెండూ యెప్పుడూ సాధ్యం కావు.

ఇంతే కాదు. పూనుకుంటే అంధ్రరాష్ట్రం యీక్షణంలో వస్తుంది. ఏం చేసినా స్వరాజ్యం యింతటో రాదు.

ఇప్పుడు మనం అంధ్రోద్యమం నే నమ్ముకుంటామా, పూర్తిగా బాగుపడతాము. కాంగ్రెసునే నమ్ముకుంటామా, నామరూపాలు లేకుండా పోతాం.

తుంగభద్రప్రాజెక్ట్ పనక్కి పెనక్కి పెడుతూ వుంటే గడ్డం పెడున్నామే, కృష్ణాజిల్లాయరున్నీ-ము మూలపడిపోతే మిడుతూ మిడుతూ మాస్తూ పూరుకున్నామే, తొలిగడ్డన్నీ-ము తుర్రు మంటే కళ్లు చిరతలు కమ్మి చిభాంతుల మయిపోయామే, విశాఖపట్నం మెడికల్ కాలేజీకి రికగ్నిషన్ రాకపోతే కుక్కిన పేల మయి పూరుకున్నామే, యిక మనమా స్వరాజ్యం సాధిస్తాము! మనల్ని కాంగ్రెసు మనుష్యులుగా భావిస్తుందా?

ఏతాతా!

అంధరాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్సు సంఘం, సాంఘమూర్తిగారి నెంత పొగడినా, వారిపల్ల, బాస, నలుగురిలోనూ చాలా లోతు పయి పోయింది.

వారు స్వీకర్త సమావేశం జరిగిస్తామని కంకితం వట్టుకున్నారు; కాని బాగా ముడిపడక అది జరిగిపోయింది. ఆపెంబ్లీహాలులో వందే మాతరం పాటకచేరీ చేయించబూనుకున్నారు; గాని నిఘాయించుకోలేకపోయారు. లండన్ ప్రయాణం కట్టారు: కాని అడుగు ముందుకి వెయ్యలేకపోయారు. ఆపెంబ్లీసభ్యతకు, స్వీకరణలో దాకూ రాజీనామా యిచ్చేస్తామన్నారు; గాని సాగించుకోలేకపోయారు.

దీనివల్ల మద్రాసుగవర్న మెంటులో వారి పలుకుబడి యేపాటిదో స్పష్టపడిపోయింది, మాహమ్మదీయులకు వారంటే యేమీ విశ్వాసం లేదని తేలిపోయింది. వారికి సార్లమెంటరీ సంప్రదాయపరిజ్ఞానం చాల దని వెల్లడి అయిపోయింది. కాంగ్రెస్సు వలయంలో వారి మాటకి పూతం లేదని నిజపడిపోయింది.

ఈస్టిలో వారు కాంగ్రెస్సుని అంటిపెట్టుకుని వుండడం అంధ్ర బాస సహించలేదు.

సుజరాతీలూ, హిందూస్థానీలూ కలిసి, తగవత రాజగోపాలాచారిగారితో మంతనాలు జరిపి, చివరి మహారాష్ట్రలో సాంఘమూర్తిగారిని బోనులో ముంచోపెట్టి, క్రొసుపరీక్షలో (వాదంలో) అచారిగారికి మీదా అసకౌళం యిచ్చి, చివరికి, సాంఘమూర్తిగారిని బడిపిల్లకాయను ముంచిలింపినట్టు మందలించడం అంధ్రులకు చాలా అవమానకరంగా ఉన్నది.

ఇది సామాన్య మైన విషయం కాదు. కాంగ్రెస్సులో మనవారే సత్తా యింత లిగిపోగా మిగిలిన వుత్తరప్రదేశం దాకా వెల్లడి అయి పోయిన తరువాత మీదా అంధ్రులు చలనం లేకుండా పడి వుండడం అవివేకం.

అంధ్రసోదరులు, ఇప్పుడు యిలా మేలుకుని, వెంటనే సకలానికి రాజీనామా యిప్పించి సాంఘమూర్తిగారిని ముందు ఇవతలికి రప్పించాలి.

సార్లమెంటరీ శక్రటరీలు అసవనరం

కరంతుగారు తమ, సార్లమెంటరీ శక్రటరీ వుద్యోగం వదులుకుని శక్రీపోయారు.

శక్రీపోయా రంటే అది పూరికే శక్రీపోవడం కాదు.

కాంగ్రెస్సువారిలో అనేకులకు డబ్బుపితలాటకం యెంత యెక్కువగా వున్నదో, అధికారవ్యాపారం యెంత ముడిపడిపోయి వున్నదో, ప్రజాభిప్రాయాన్ని లక్ష్యపెట్టని ఉమ్మడి యెంత ముమ్మరంగా వున్నదో, ముఖ్యంగా రాజగోపాలాచారిగారి పదవి కల్పన యెంత దారుణంగా వున్నదో వెల్లడిచేసి మరి వెల్లడిపోయారు వారు.

తెలుసుకోగలిగితే, ప్రజలకు కళ్లు తెరిచే సన్నివేశం యిది. ఏమిటంటే! సార్లమెంటరీ శక్రటరీగా నామం వేసింపవలసిన దేమి కనపడలేదు కరంతుగారికి. ఇది యథార్థం కావడంవల్ల ప్రజాసోపాలాచారిగారు, వారి సొనే మరి వొకర్ని నియమించడం మానేశారు.

పబ్లిక్ సర్క్యు డిపార్టుమెంటు అంటే చిన్నది కాదు. సామాన్య మైనది కాదు. మానవశరీరానికి సరిగల నిర్మాణం యింత ప్రధాన మైనదో రాజ్యాంగంలో పబ్లిక్ సర్క్యు డిపార్టుమెంటు అంత ప్రధాన మైనది. దానిని నిర్వహించే మంత్రికి శక్రటరీగా వుండే వారి కేమీ పని లేదుంటే—శక్రటరీ లేకపోవడంవల్ల అమంత్రి పనులు అడ్డిపోవడం లేదంటే మరి తక్కిన మంత్రులకు మాత్రం శక్రటరీ ఉండుకా?

సార్లమెంటరీ శక్రటరీలు బోలెడేసి లేతమా, వల్లమాలిన అల వెన్నులూ వుచ్చుకుంటున్నారు; గాని పూరికే ఉన్నారా? తక్కిన శక్రటరీ లింకో రాజీనామా లివ్వలేదేమీ? రాజగోపాలాచారిగారి యినా వారినుండి రాజీనామాలు కోరలేదేం?

అనుభవించడానికి ప్రజల సొమ్ము లేరగా దొరికిందా?

మధ్యరాష్ట్రల మంత్రిలలో వొక మంత్రి వుద్యోగం వదులుకుని వెల్లిపోయినా ప్రభుత్వం నిలిచిపోలేదు. యథాప్రకారం అది సాగు తూనే వున్నది. మంత్రిలు తగ్గినా నిలిచిపోనే ప్రభుత్వం, సార్లమెంటరీ శక్రటరీలు లేకపోతే తక్కిన అగిపోతుందా?

అసలు, మన రాష్ట్రంలో, మంత్రిలే కొందరు పనిలేనివారున్నారు. మంత్రిపదవులే కొన్ని తగ్గించవలసి వున్నది. అలాంటి స్థితిలో సార్లమెంటరీ శక్రటరీపదవు లయినా వెంటనే సీ పెయ్యక పోవడం అక్రమం కాదా?

ఈపదవుల పూర్వోత్తరం యేమిటంటే?

ఆపెంబ్లీలో వున్న కాంగ్రెస్సువారిలో అనేకులు, జిల్లాలలో మంచి పలుకుబడి కలవారై వున్నారు. వారిలో అనేకులకు పదవులు చూపించవలసివచ్చింది. అంతేలేనే మంత్రిపదవులు పరయినవి. అందరు మంత్రిలకూ అన్ని శక్రటరీపదవులు కల్పించవలసివచ్చింది. ఇలాగ యిరవై మంది కయినా మంచి పదవులు కల్పించకపోతే రాజగోపాలాచారిగారికి అటకట్టే టట్టు కనబడింది.

ఇదీ వున్న రహస్యం.

కరంతుగారి భర్తమా అని కాంగ్రెస్సుమంత్రాంగంవారు డబ్బు దగ్గర యెంత బాగ్రత్తగా వుంటున్నారో తెలిసిపోయింది.

ఎన్నో పనులు సొమ్ము లేదని వెనకబెడుతున్న కాంగ్రెస్సు మంత్రిల ద్రవ్యవినియోగపద్ధతి యింత చెక్కుగా వున్నది.

తమది ప్రజాప్రభుత్వముట. ప్రజలే తమ చేతులో ప్రభుత్వాధికారం వుంచారుట. అయితే, యిలాంటి పదవులు కల్పించుకుని డబ్బు అర్జించుకో మనా ప్రజలు కాంగ్రెస్సువారిని కానవసరం పంపారు?

పట్టాభీనచివుని స్టేటుమెంటు యింతవరకు చేసినది

“మన ప్రాసాయి యగు తినుబిల్లో ప్రభువు ఇంక్లాండును వెళ్లి ఆకిర్రాసే మకాము చేసేయుండు దినుములలోనే మన ఆంధ్రరాష్ట్ర రాయబారి వర్తము మీదా ఇంక్లాండుకు వెళ్లి యీ ఆంధ్రరాష్ట్ర సమస్యలన్నియును ఇండియా కార్యదర్శితో కొంత చర్చ చేయుట చాల నుపయుక్తముగా నుండును. అట్టి రాయబారివర్గముకిది ఇంక్లాండుకు వెళ్లే యెడల, అది కాంగ్రెస్సు వర్గంకు కమిటీయొక్క అనుమతితోనే పోగలదై యుండును.”

ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ ప్రయత్నాల సందర్భంలో యింక్లాండుకు వెళ్లిన రాయబారిని విషయమై “హిందూ” ప్రతనిధి అయినా, జనాభా చెయితూ, మన పట్టాభీనారామయ్యగారిని ముగించారు.

మనవి అయిన తెరవాత అనేకములు లుంటాయి. అనేకులతో పని నుండుంది. అనేక సంస్థలతో సంబంధం వుంటుంది. అయితే : వినోద అయినవాడు, ఎక్కినా, ఎవరితో, దేనితో ఎంత అవసరమా అంటే సంబంధం పెట్టకంటాడు.

అలా చెయ్యటే పోతే అమనవి వివేకిం సంబంధం అని కచ్చితంగా చెప్పచ్చు.

మన కాంగ్రెస్సాంధ్రుల విషయం గుర్తించడం లేదు. సర్వానీక వారు కాంగ్రెస్సే నేర్పబడి దేశం అని భావించి హాస్యాస్పదం అయిపోతున్నారు.

నేజానికి ఆంధ్రరాష్ట్రానికి కాంగ్రెస్సుకీ సంబంధం యేమిటి? కాంగ్రెస్సు మనలో కొందరికి మాత్రమే సంబంధించినది. ఇంకా మనలో ఒప్పిస్తున్నానీకీ, టబరల్ పక్షానికీ, పీపిల్స్ పక్షానికీ సంబంధించినవారు కొందరు కొందరు వున్నారు. ఈవర్గాలకు అతీతులన్ను చాలా మంది వున్నారు; వారు ఒకరి సిద్ధాంతాల వొకరి లక్ష్యాలపై ఒకరి పోయిచ్చు : కానీ ఆంధ్రరాష్ట్రం ఆంధ్రులైన ప్రజలవాడికి సంబంధించినది. ఆంధ్రరాష్ట్రం మన జాతీయవాదం. కాంగ్రెస్సులో చేరికపోయినా, జనీషులో చేరికపోయినా, పీపిల్స్ లో చేరికపోయినా, పీపిల్స్ లో చేరికపోయినా ఆంధ్రుని జాతీయతకు భంగం లేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రం వద్దంటే—అది పాక్షికధర్మాటకు లోబడి వుండాలంటే మాత్రం ఆంధ్రుని రీతికి కలగజేతూ అయి పోతుంది.

ఇలాంటి స్థితిలో—జాతి కంటేకీ సమాజపాప్యమైన ఆంధ్ర రాష్ట్రం విషయంలో, ఏవలుగులకో మాత్రమే సంబంధించిన కాంగ్రెస్సు అనుజ్ఞ పొందవలసిన దౌర్భాగ్యం యెందుకు రావాలి?

మన ప్రయత్నం, యాంట్ల చిత్తికృష్టే, మొట్టమొదట, మన కోరికలను వింగి పుట్టస్తుంది. మన ప్రయత్నాలను పాటించేస్తున్నది. మన ఉత్సాహాన్ని దిగిపో నేస్తున్నది.

పట్టాభీనారామయ్యగారి స్టేటుమెంటు సరిగా యీ పనే చేసినది.

ఇది, వారు, ఈనెల పదో తేదీ నిచ్చారు. ఈనెల మాడో వారంలో, బొంబాయిలో, కాంగ్రెస్సు వర్గంకు కమిటీ కూడినది. ఆంధ్రగాయబారిం నడవడం కోసం, యింక్లాండు వెళ్లతలచి, సాంబ మూర్తిగారు, తినుబిల్ల పవనానికి, అసెంబ్లీ సభ్యత్వానికి రాజీనామా యివ్వడానికి కాంగ్రెస్సుని కోరిన అనుమతిని గురించి అసభలో చర్చకు వచ్చింది. అసభలో మన రాజగోపాలాచారిగారు ప్రధాన నియంతైన వుండడం మరచిపోకద్దు. సాంబమూర్తిగారికి అనుమతి యివ్వడమా, మానడమా? నియంతల సీమసుస్య యెందుకున్నది.

ఇక్కడ వొక ధృష్టాంతం వున్నది.

ఇది మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీకి సంబంధించిన విషయం. మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీకి రాజగోపాలాచారిగారు పట్టాభిషిక్తులయి వున్నారు. కాంగ్రెస్సునలయంలో కూడా వారికి అసాధారణమైన పదవి వున్నది. తక్కిన కాంగ్రెస్సునియంతల దృష్టిలో అచారీగాకీ, మనలో మహామహులం అనుకునే వారికి చాలా వారి వున్నది. ఆంజేత యీ విషయంలో అచారీగారి సలహా వున్నుకోకుండా వారు ఎటూ నిర్ణయం చెయ్యరు. చెయ్యలేరు. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణం అంటే అచారీగారికి పూర్తిగా వ్యతిరేకమైన విషయం. మనవారి చేత—ముఖ్యంగా పరిపూర్ణంగా చూడలేవి సాంజమూర్తిగారి సంగతి మిగతా వారికి పూర్తిగా తెలుసు.

ఇక కావలసిన దేమి వున్నది?

ఒకగా, యీ సమస్య నియంతల సేవకుకు నేటప్పటికీ పట్టాభీ నీతారామయ్యగారి యాజ్ఞాటుమెంటు. చివరే చేసిన సంద్రహాసమై రాజగోపాలాచారిగారి చేత అందిం.

అంత, ఇలాంటి ఫలితం యేర్పడాలనే “హిందూ” ప్రతనిధి మన పట్టాభీ నీతారామయ్యగారిని కడవి వుంటాడు. ఆ ప్రతనిధి కియినా యిది స్వయంభువు అని మేము నమ్ముము. హిందూ ప్రతి ఆంధ్రరాష్ట్రానికి ప్రతిభాటం కావడం అలా వుండగా “వొకా నొక వ్యక్తి” నీనికి ప్రేరేపక వుంటాడు. తప్పకుండా వున్నాడు.

మన “పట్టాభీన చివులు” అవలలో చిత్తుకు వున్నారు. సాంబ మూర్తిగారి కిన్ను. పొడవదానికి అనియంతలకు పట్టాభీగారి వేలే సాధన మయినది.

ఇది యీ సంగతి. సంగతి తెలవకుండా యెంచుకుంటు యేమి అధిమా? మన కాంగ్రెస్సాంధ్రులకు వివిషయం అయినా సమ గ్రంథా సరికీరచే తక్కు లేదు. మనీ మహామహాశాస్త్రులున్నారు; కానీ ఇదేజాతీయవాదంతో వ్యవహరిం వచ్చినప్పుడు వొకరూ నిలవలేరు.

“హిందూ” ప్రతనిధితో మాట్లాడినప్పుడు, మన పట్టాభీ నీతారామయ్యగారికి, రాజగోపాలాచారికి సంబంధించిన ప్రభావకరతం తెరమరుగై వుండకపోతే, వారు “అట్టి రాయబారివర్గముకిది ఇంక్లాండుకు వెళ్లయెడల, అది కాంగ్రెస్సు వర్గంకు కమిటీ అనుమతితోనే పోగలదు” యుండును” అనే మాటలు జారవిడిచి వుండరు.

డిటోక్రమము

“.....కొంగ్రెసు అనేక సంస్కరణములను గూర్చితన వైఖరిని స్పష్టము చేసెను. బ్రిటిషుప్రభుత్వము స్వరాజ్యము వచ్చినదాకా అగియుండక వాని నాచరణలో బెట్టియుంచవచ్చును. కాని కొంగ్రెసు మాత్రము తన సభ్యులను బ్రిటిషుప్రభుత్వము వద్దకు విజ్ఞప్తుతో పంపుట గాని, రాయబారములను పంపుట గాని చాల ప్రమాదకరము. కొద్దికొద్ది సంస్కరణముల కొరకు రాయబారములను పంపుట నాకట్యము లేదు. ఇట్టి వికాలభావముతో అలోచించినపుడు ప్రత్యేకాండ్రరాష్ట్రముకొరకు కొంగ్రెసు తన సభ్యులను ఇంగ్లాండుకు రాయబార మెటుల పంపగలుగునో నే నూహింపజాలనున్నాను.”

సుదూరచంద్రబోసుగారు బొంబాయిలో చెప్పిన మాట లిది.

నాను, ఈమాట లెందుకు చెప్పారో మే నూహించలేకుండా వున్నాము. ఫోరేజీ మాస్తే, ఆండ్రరాష్ట్రప్రశ్నకు సంబంధించిన అసామాన్యమూ బోసుగారికి తెలిసినట్లు లేదు.

ఆండ్రరాష్ట్రాన్ని గురించి యోకో వారికి విరుగుడుమాటలు చెప్పారు. నాను నాటిని మాత్రమే జీర్ణించుకుని వున్నాను. వర్మ-గుకమింగ్, మేపొందిన ఆండ్రప్రతికూలు రైన పటేలునెహ్రూ ప్రభృతులు. సాం మూర్తిగారి రాజీనామా అంగీకరించుకొన్నదన్నాను. బోసుగారు “డిటోక్రమము” అన్నారు. అంతే.

కొంగ్రెసుపక్షముల వ్యవహారపరిజ్ఞానమూ, వ్యవహారదక్షిణాయంత్ర-చక్ర-గా వున్నవి.

మొన్నమొన్న జరిగిన సంగతి ఏమిటరామా?

అసామాన్యమూ గోకర్ణ-గు. ఇటు గాంధీ, పటేలు, నెహ్రూ, నానోపానానా, బోసు ప్రభృతులు పదులు, ఇరవైలు, యాభైలు, వందలు. అయినా బొన్నగారికి సరియైన సమాధానం చెప్పలేని స్థాయికి కాశీను.

ఎలా అవుతుంది? ఏదో వొక వాయువు నిర్ణయించుకోవడం. ఎన్ని సమీక్షలు వచ్చినా అనాయంతు విడిచిపెట్టకపోవడం. కింగారుపడి కిలగితోక్కుకోకుండా స్థిరంగా నిలవగలిగిం. ఇప్పుడు మాహమ్మదీయులలో వున్న యోగ్యత యిది.

మన కస్టమర్ లేనిది ఈ యోగ్యత.

మన కొంగ్రెసుప్రముఖుల ప్రవృత్తీ దీనికి పూర్తిగా నిద్రపోయి. అవును మరి. ఇలాంటివా రందరూ కొంగ్రెసు అగ్రతల లెపురున్నప్పుడు, కొంగ్రెసు స్వేచ్ఛించి నిశ్చితంగా యోగ్యత వుంటుంది? సరియైన స్థితిలో మాత్రం యోగ్యత వుంటుంది?

సాం మూర్తిగారు, తాము, ఇంగ్లాండు శక్తగలగాడానికే, తన స్వీకరించదలకీ, అసంబద్ధసభ్యులకీ రాజీనామా యివ్వడానికి కొంగ్రెసు అనుమతి కోరాకే గాని, “ఆండ్రరాష్ట్రం సాధించడానికి కొంగ్రెసుపక్షంగా ఇంగ్లాండుకు రాయబారం పంపవలసిం” దనీ, “అరాయబారవర్గంలో తమ్ము కూడా చేర్చవలసిం” దనీ ప్రార్థించారా!

మరి బోసుగారి యీమాటలకు ఆధారం యేమిటి? ప్రయోజనమున్న యేమిటి?

సాం మూర్తిగా రింగ్లాండు శక్తడమే వస్తే మళ్ళీ అసంబద్ధ కూడే లోపున తిరిగి రావడానికి ఏలవుతుందో కాదో? కాకిపోత కాకపోతుం దనే—యిక్కడ మనకి స్వీకరించు స్వీకరించుకోవాలి. లండనులో మకామే పెట్టవలసివస్తుం దేమా? అలా అయితే కాకి నాడ వోట్ల ప్రాతినిధ్యం కూడా భంగపడిపోతుంది. కనక మరొక సభ్యుణ్ణి యెన్నుకోడానికి వారికి అవకాశం వుండాలి.

ఈకారణాలవల్లనే సాం మూర్తిగారు అపదపులు విడిచిపెట్టవలసివచ్చి వుంటుంది. కొంగ్రెసు సావలాసభ్యుల యొక్కడికి శక్తిగా పోదు. పోయినా యెవరికీ నష్టం లేదు. ఇంకా పోవడమే వస్తే మళ్ళీ సావలాసభ్యు లెప్పుడు చేలిస్తే అప్పుడే అది మళ్ళీ సంతకమిస్తుంది; కనక యిప్పు డిది విడిచిపెట్ట నక్కరలేదు.

అసామాసభ్యుల వున్నంతకాలమూ కూడా సాం మూర్తిగా రింగ్లాండు శక్తకూడా దనదం వివేకం కాను. ధర్మంకాదు. సాం మూర్తిగా రింగ్లాండు. కొంగ్రెసుని గౌరవిస్తూ నాను సాంత జాతీయతను కూడా గౌరవించుకోవలసివుంది. జాతీయవికాసం సాధించుకోవలసి వుంది. ఇంగ్లాండు శక్తిపని చేస్తే గాని రాష్ట్రవికాసం కాదు. రాష్ట్రవికాసం అయితే గాని ఆండ్రజాతీ కోల్పోదు. ఇంత ఉత్సాహం మైన పని నయ్యకుండా సాం మూర్తిగారుకోవలసిం దేమా? ఆంగ్లంల పాట్లు, ఆంగ్లంల లోట్లు, ఆంగ్లంల భావనలనీ, ఆంగ్లంల అవసరాలు, ఆంగ్లంల జాతీయగౌరవం ఈసంగతి బాగు కేం తెలుస్తాయో? కంగిభజన రిద్దు చేయించుకోడానికి అదిలో తమ ఇంగ్లాండ్ పముఖు లెన్ని పాట్లు పడ్డారో యీ బోసు గారు పూహించుకోగలిగారా? దానికోసం తమనాన కొందరు ప్రాజెంతు కూడా తీరించి పని చేసిన వుండతాయి ఈకొంగ్రెసు అగ్రతమహాత్ములకు ఆక గాహన అయ్యిన్నాయో?

ఇటీవల బ్రిటిషుపార్లమెంటు మొట్టమొదటి వ్యక్తిపరింగా యిండియాకు వచ్చి, అన్ని పక్షాల నాయకులతోనూ మాట్లాడి, చివరికి కొంగ్రెసు సమావేశం కూడా పాసి శక్తికారే? నాను తమ పార్లమెంటు వ్యక్తిత్వం విడవకుండానే వచ్చి యిదంతా చెయ్యడం వీరకు గురురా? దానివల్ల వారి నెవ్వరూ అక్షేపించక పోవడం కూడా వీరు గుర్తించారా?

ఎటు చూసినా బోసుగారి మాటలు శుకానువాదంగా వున్నాయి. వాటికి ఆధారం లేదు.

“అందో? న మండిమెట్ లోకి పోయినను, అధికారియ వచ్చినపుడు కొంగ్రెసు తన ఏర్పాదమును అచరణలో పెట్టితీసు. ఈలోపల ఆంగ్లంలే అమ మనస్సులు మార్చుకొనిన సీము చేతుగల దేయియు లేదు” అని చివరికి బోసుగా రెన్నప్పుడు, వారిని కలుసుకొని మాట్లాడిన ప్రసిద్ధి “ఆంగ్లంలు అమ మనస్సును ఎప్పుడును మార్చుకొనరు” అని వెంటనే “అడ్డపలకడం” కంటే “ఇది మీ స్వబుద్ధివల్ల చేసుకున్న నిశ్చయ మేనా?” అని అడ్డపనాలు వేసివుంటే బాగుం డేది. కాని మన నాయకులకే లేని ధైర్యసాహసాలు వొకానొక రిహార్డుకు లేకపోవడం ఆశ్చర్యకర మైన విషయం కాదు.

“కాలో హ్యయం నిరవధిః”

“మీ రిద్దరును ప్రారంభించిన నిరవధిత్వ నీళ్ళపై నాధారపడినది కాదు. తమకు సమ్మతములు కాని పనులు నిజముగా జరిగినపుడును జరిగినట్లు తోచినపుడును ప్రజలు నిరవధిత్వము బూనుట అనుచితము. ప్రతి విషయములోను అట్టివారికి లొంగి అపనులను మానివేయు నెడల సంఘమున చీలికలు కలుగును”

అర్థదాక్ష్ణ్యం కాంగ్రెస్సువాది, ఏ. మాణిక్యం (నేలం) గారికి గాంధీగారు పంపిన తొలి యిది.

గాంధీగారి వియ్యంకుల నిర్బంధహిందీవిధానానికి అసమ్మతి తెలపడానికి మాణిక్యంగారు నిరవధిత్వ పట్టారు. గర్భవతి అయిన అయిన భార్యగూడ అదేవ్రతం పట్టింది; కాని భార్య శ్రమ చూడ లేక అయిన వ్రతం మానేశారు.

“ఇతడు నిరవధిత్వను వదలకపోయిన యెడల ప్రజలు వివేకమును గోల్పోయి అందోళనము ప్రారంభింపగూడదు. ఒక దొంగని శరీరమునకు బాధ కలిగించుట గూడ దౌర్జన్యమే కాని యిట్టి నిరవధిత్వ మిక్కలి అధిక మగు దౌర్జన్యము. ఒకడు మరియొకని బాధించుటలో దౌర్జన్యము మాత్రమే కలదు; గాని కపటము లేదు. అహింసానిరసము నను మిషన్ నొకడు నిరవధిత్వను బూనునెడల అతడు ప్రజలను మోసగించినవాడు కూడ నగును. దీనిలో రెట్టింపు దౌర్జన్యమున్నది”

నిర్బంధహిందీ విధానానికి అసమ్మతి తెలపడానికి కె. ఎన్. జగదీశ్ గారు, మాంబలంలో నిరవధివ్రతం పట్టారు. ఇది వివిధ గాంధీగారు తమ హరిజనులలో రాసిన రాత యిది.

౧౯౩౧ నవంబరులో, సాధువరదరాజం పంతులు గారికి సలహా చెబుతూ, మేము “... కాని నిరవధివ్రతం అవలంబించడం మేము ప్రశంసించలేము. నిరవధివ్రతం స్త్రీలకుగూడ నింద్యమైన పని. ఇది అసమర్థతకూ, అనాచిత్యానికీ గుర్తు” అని రాసి వున్నాము.

గాంధీగారే యానిరవధివ్రతానికి సృష్టికర్తలు. ఎన్నో మాట్లాడుతూనే పనులతోనూ వారి పని చేసే వున్నారు. వారిని చూసే, ఇటీవల, దేశీయులలో కొంద డీదుష్కృత్యానికి పూనుకునివున్నారు. పూనుకుంటున్నారు. కాంగ్రెస్సుకి అధికారం రాకపూర్వం భారత దేశపు జియోగ్రాఫీలోనూ, ఆంధ్రమానులలోనూ వున్న రాజకీయకైదీలకు ఈ వ్రతాయం గాంధీగారు పదేదించుకుండా వుండలేదు. కాంగ్రెస్సువారు ప్రోత్సాహం చూపించుకుండా వుండలేదు. అధికారం చేతికి వచ్చి తామే పరిపాలన సాగించవలసినచావుప్పటికి వారికి ఇది కంఠపాఠం అయిపోయింది.

ఇవారే గాంధీగారే నిరవధివ్రతాన్ని నిరసించడం నీడమాలిన పని. అందులో దౌర్జన్యం వున్న దనడంలో కూడా దౌర్జన్యం మిక్కిలి అంకగానే వున్నది.

వైగా, మాణిక్యం జగదీశ్ గార్లు నుద్దేశించి “ప్రతివిషయము లోను అట్టివారికి లొంగి అపనులను మానివేయునెడల సంఘమున చీలికలు కలుగును” అనీ, “ఇతడు నిరవధిత్వను వదలకపోయిన

యెడల ప్రజలు వివేకమును గోల్పోయి అందోళనమును ప్రారంభింపగూడదు” అనీ గాంధీగారు రాసిన వాక్యాలలో మానవ హృదయం యెంత మాత్రమూ కనపడడం లేదు.

తమ నమ్మకం విడిచిపెట్టలేక వారు చెచ్చిపోయినా అంతేనా? వారి ప్రాణాలంత చివక అయినవా? నిర్బంధహిందీవిధానం విడిచి పెట్టేస్తే కాంగ్రెస్సు చెచ్చిపోతుందా? ఇతరరాష్ట్రాలలో యీ విధానం అవలంబించలే దేమీ? దక్షిణదేశీయులు తమ మాతృభాషలకు నీళ్లు వదులుకోవలసిగ జేసా?

నామమాత్రమైన అధికారం చేతికి వచ్చినంత మాత్రానై ఇంత రాక్షసపాలనం ప్రారంభించిన గాంధీగారు, వారి అనుచరులూ, నిజంగా అధినివేళప్రతిపత్తి అయినా చేతి కిందిలే — ఆప్పుడూ తామే మెజారిటీలో వుండడం తటస్థపడితే తూర్పున పొద్దుపొడవనిస్తారా?

కాని, ఒక విధంగా చూస్తే యిప్పుడే గోతులు తయారు కావడం మంచిదే. తయారు వుండడం అవసరమే. వాటికి వినియోగం జరిగే సుమారులైనా అదిగో దగ్గరదగ్గరకే వస్తున్నది.

కనుచూపు మేరలోనే

కాంగ్రెస్సు నియంతలలో క్రిమినల్ లాయరుగా పనిచేసి అంతేరి వున్నవాని చాలామంది వున్నారే? ఏం, షిఫ్ట్ గారి విషయం వాని యెందుకు పరిష్కరించకపోయానూ? ఒక రిటైర్డ్ జడ్జిస్సుని ఆశ్రయించవలసిన అవసరం యెందుకు వచ్చింది?

ఎంత వోషిక పట్టినా దాని తెన్ను కనపడక, చివరకి వివిధ పోయి, యేకకాలంలో ముగ్గురు మంత్రిలు రాజీనామా యిచ్చేయ్యవలసినంత నిరంకుశంగా ప్రవర్తించారే నీ. పీ. ప్రధానమంత్రిమహాశయులవాని! వారి విషయంలో యిలాంటి విచారణ చేయించలేదేమీ?

రాజకీయబండిల సందర్భంలో రాజీనామా యిస్తూ మనిషి వ్యాధి రట్టా పెంచి, “అత్యుచ్చస్థితికి విజయం” పొందివున్న యు. పి. వేదానమంత్రిలు, రాజకీయబండిలలో చాలామందిని యింకా జియోగ్రాఫీలో మగ్గ బెట్టే వుంచారే? దోషిని విడిచిపెట్టడం కంటే, నిర్దోషులను బాధించడం రాక్షసాంశ అనే అత్యుచ్చస్థితిత్వం కాంగ్రెస్సునియంతలకు స్ఫురణకు వచ్చే పరిస్థితు లేప్పటికీ యినా కలుగు తాయా?

కాంగ్రెస్సు జీవితంలో, యివి మూడూ, సాతాళం చూపించే మూడు సుడిగుండాలు.

వీటివల్లవచ్చే అపాయం కాంగ్రెస్సు ప్రముఖులలోనేపోయి రెక్కలేనంతమంది అమాయక ప్రజలను గూడా అది చుట్టచుట్టుకుంటుంది.

సరిగా “ఏడు” రాష్ట్రాలలో సమాట్టలు మయి వున్నా మనే పాంగు, కాంగ్రెస్సువారి సంకుచితచిత్తాన్ని, మరింత సంకుచితపడిచి వున్నది. ఇంతలో, సుభాషులూ, అది దారికి వచ్చే చిన్నీలు లేవు.

అవతల షెడరేషను రూపొందబోతున్నది. ఇవతల ముస్లింలగు వుచ్చులు బిగిస్తున్నది. అటు హిందూమహాసభ వుక్కిరిబిక్కిరి కలిగిస్తున్నది.

దేశానికి కాంగ్రెస్సువల్ల మూడే ముప్పు దూరంగా లేదు. కనుచూపు మేరలోనే వుంది.

ఆధారములు

అని జనస్వామి కోదండరామశ్రీగారి ఒక కథల సంపుటి. కొన్నాళ్లనుంచి, చిన్నకథా—ఖండకావ్యం—ఏకాంకరూపకం, అన్ని సారస్వతాల్లో వలెనే ఆంధ్రసాహిత్యంలో కూడా జనాభా ప్రచారానికి వచ్చాయి. తత్రాపి—చిన్నకథ రచన పెద్దకథ. దీనిని ప్రారంభించి పెడత్రోవలు పట్టకుండా నూటిగా నడిపించడం మరీ పూచీతో కూడాకొన్న పని—నవ్యసాహిత్యప్రయోగంలో ఈరిచినను అవలంబించిన నాయా చాలా మంది. అక్కతానులన్నూ ఆనేకమంది. ఈ కథానికొసంపుటం చదువుతూండగా మొదట కలిగేది కొన్ని కథలు బాగుంటు వేమో అనే ఆశ. పిమ్మట వచ్చేది నిప్పొగతోడి నిట్టూర్పు. ఏమని అడగండి. ఉత్తమకథానికల కుండవలసిన ఘటనాప్రభుటనలతో కూడిన వస్తువైచిత్ర దీనిలో ఏకధకూ లేదు.

మధ్యమకథానికల కుండే పలుకుటందమూ, భావశిల్పమూ ఇందులో ఎక్కడనో గాని కనిపించవు. ఇక—ఈకథకుడు తన కున్న సంస్కారభావ సామగ్రితో ఈకథలను పన్ని లోకాన్ని బాగుచేయదలచినట్టు తోస్తుంది. గొల్లపిల్లవాడు అబద్ధముగా పులి యని యగించెను. అందగును వచ్చి లేచని వెళ్లిపోయిరి. నిజముగా పులి వచ్చెను. గొల్ల డరచెను. ఎవ్వరును రాలేదు. కనుక అపశ్య మాడరాదు. ఆనే కథలోని నీతి ప్రచారంకంటే ఈకథాసంపుటి కథలలోని ఉపన్యాసాల విశేషం నాను బోధకాలేదు. ప్రచారం కోసం వ్రాసిన కథలను ఎంత సమగులు వ్రాసిన వైనా సహృదయుడు కళాపరంగా చదువుకొని అనందించలేదు. ఏమైనా సోసంపుటము మొత్తముమీద నాకు చదవడానికి సహ్యములుగా వున్నవి. ‘భవాని’ ‘కన్నీటి పర్యాయ’ అనే రెండు కథలూను. వీనిలో కూడా, ఎంతో ఆసహజత్వమున్నా కొన్ని ఘటనలు ప్రభుటనలూ వున్నాయి. కొంతకు కొంత భాషకూడ బాగుంది.

చిక్కిన కథలలో తాయూరు మొదలైన వాటిలో చిక్కని నడకే లేదు. ‘అనందభంగము’ వంటి కథల్లో ఏమీ విశేషం లేదు. భాష చాలా ఒడుదుడుకుగా వుండి మొత్తంమీద, సామాన్యసంభాషణలో ‘అశ్చియోగం’ ‘అందోళన’ వంటి మాటలు కృత్రిమంగా వుంటాయి. అవసరం లేనిచోట ‘ప్రేందు’ వంటి ఇంగ్లీషు మాటలు వాడడం లేవడితనానికి గుర్తు. రండవభాగములోని కథల్లో ఆసలేకథాత్వము—చమత్కారము లేదు. పుత్ర ‘ఈసఫ్ పెబిల్స్’ వసుగా వున్నాయి. మొత్తంమీద—ఈకథకుడు ఇంకో కథలసంపుటి చేయవలసేపున్న దని నా అభిప్రాయం. వేసేమందు తెనుగులో మంచి కథానికారచయితల రచనలు చదివి ధోరణి అడగా హన చేసుకోవలసిందని అప్తబుద్ధితోడి నా సలహా. ఇ. నా.

రాష్ట్రగీతము

గాయకులు (గ్రంథకర్త) ఉభయభాషాప్రవీణ కుమ్మల నీతారామమూర్తి చాదరిగారు, హైస్కూలు పండితులు. బాపట్ల. క్రాసు

2౨ పేజీల గ్రంథం. వెల నాలుగణాలు. అంటిక్కు—కాగితాలు. అచ్చు ముచ్చటగా నున్నది. ఈగ్రంథం శ్రీ చిల్లపల్లి గజానారి కంకితం చెయ్యబడ్డది.

ఆంధ్రరాష్ట్రానికి గ్రంథంబయిన ఆవేరిన చాదరిగారి యానిన నకు ముఖ్యకారణం. ఇది ప్రశంసించతగ్గ విషయం; కాని భాషలో ఉత్సాహానికి తగ్గ పాటకం లేదు. పద్యగణనలో చాదరిగారి చెయ్యి యింకా సరిగా పరిగి లేదు. చాలా పద్యాలలో ప్రక్రమ ఫింగం కనపడుతున్నది. “ఎన్నో వచ్చిన పీఠులన్ నిలుచు వచ్చిన కొమ్మలు పెక్కలంచెడిన్” ఇది ఆశ్రుతపూర్వం, “ముందు వచ్చిన చెవుల కంటే వెనక వచ్చిన కొమ్మలు వాడి” అనే చాసిత యిగా మారిపోయింది. “ఒక్క సమేమున్ నిలువ నొడ్డలై కైవస మైన గడ్డలో” “గడ్డపై” అనాలి. “తెలువిడ్డ నేదిరింపన్ ప్రహ్లాదుడై చంద్రబాలను” చేరింజాలను, కంటే “కపట బాలను” బాగుంటుంది. ఇలాంటి తేడా లక్కడక్కడ వుండినా, మొత్తానికి, గ్రంథం బాగున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛ మట్టి తే కత్తిని యీ సమయంలో యీరాష్ట్రగానం చేయులకు ఉత్సాహశక్తి కలిగించ గలదు.

మీసాలంటే చాదరిగారి చాలా ప్రేమా వున్నది. ఆంధ్రులందరూ మీసాలందుకోనాలనే వారి ఆశ; కానివైపులను మాత్రం వాగిమగ్నిహించారు. ఎవ రెంచేసినా హరిహర్వీరము రావుగారు, కొల్లిపరి మారయ్యగారు, కోటి రెడ్డిగారు, గద్దె రంగయ్యనాయుడుగారు అయినా కాశ్యపింగా మీసాలందుకుని చాదరిగారిని నిరుత్సాహం కలిగించకుండా వుంటారని నమ్ము గున్నాను. “కొదమకుమ్మదరక్కలవోరె” కాక “గడ్డపువ్వుల్ల” వున్న రంగయ్యనాయుడుగారి మీసాలకు, చాదరిగారు, మన హాయింపు ఆనుగ్రహిస్తారని మీరూ నేను నమ్ముతున్నాను.

ఏ. కే. మూర్తి

సుభాషచంద్రబోసు

ఇందు బోసుగారి జీవితమును, కొన్ని యువన్యాసములు నున్నవి. గ్రంథకర్త శ్రీమాన్ కొమారామారి శతకోపాచార్యులు ఎం. ఏ. బి. ఎల్. గారు. కాకినాడ. గ్లెన్ కాగితములు. అచ్చు బాగుగ నేయున్నది. క్రొనుపరిమాణమున 108 పుటల గ్రంథము. మూల్య మాణిగాలు.

వ్యయ ప్రయాసల కోర్చి, అచార్యులుగారు, బోసుగారి జీవితమును నేటికణకును ఇందు వర్ణించినారు. ఆనేకములైన ఆధారముల ననుసరించి వీర్చిబడినది; గాని యిది యొక గ్రంథమున కను కరిగమును అనువాదమును గూడ కాదు. స్వతంత్రరచన; కాని భాషలో లోపము లనేకము లున్నవి. అవిషయమున అచార్యులు గారికి శ్రద్ధ యున్నట్టునూ కనపడుదు. ఇట్టి ఉపయుక్తిగ్రంథములు రచించి ప్రకటింపబూనిన అచార్యులుగారు భాషావిషయమున అశ్రద్ధ చేయుట భాష్యము కాదు. వా. నా. శాస్త్రి.

కలిక

(చిన్నకథలసంపుటం) బొమ్మబాపిరాజుగారు రచించినది. వెల నాలుగు అణాలు, యువకార్యాలయం, తెనాలి.

ఈ కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు గొప్పకథకులే గాక యువకార్యాలయం ద్వారా చిన్నకథలసంపుటాలు కూడా ఎంతో కష్టపడి ప్రకటించి ఆంధ్రలోకానికి ఆస్వల్పధనంలోనే అందజేస్తున్నారు. ఆంధ్రులు వీరి ఉద్యమాన్ని ప్రోత్సహిస్తారుగాక!

వారి ఆగవప్రచురణం “కలిక” ఈ కథాసంపుటి కర్త బొమ్మబాపిరాజుగారు. బొమ్మబాపిరాజుగారిని ఆంధ్రలోకిం ఆధునిక మహాకవిగా ఎగుగును. ఆయన మహాకవిగాక గొప్ప కథకుడని కూడా ఈ సంపుటి సరియచేస్తూంది. ఈ సంపుటంలో తొమ్మిది చిన్నకథలున్నాయి. కథకునికి ఉండవలసిన భావాపాండిత్యం ఈయనికి పుష్కలంగా ఉంది. కథలుచెప్పే నేర్పు గొప్పకథకునికి అవసరమయినంతా ఈయనికి ఉంది. ఈసంపుటంలో గంభీరమైన (Serious) కథలేగాక హాస్యరసకథలు కూడా ఉన్నాయి.

నానీనయాప్రవాయం ఈకిందిది. బొమ్మబాపిరాజు హాస్యకథలు రాయడంలో చూపించిన నేర్పు గంభీరమైన కథలలో చూపించలేదు. అంత బొత్తిగా లేదనికాదు. “విధి” అనేకథ బహుముఖంగా రచించారు. కాని హాస్యకథలో ఆ ఆదృశింగా ఉన్నాయి. వీరు రచించిన “చిల్లించెము” కథ నేటి హాస్యకథల సెలక్ష్షన్లులో ప్రకటించబడింది. అంతి చక్కనికథ. మిగిలినహాస్యకథలు “గొంగుచెయ్యలు” “కిటికిరక్కలు” చక్కగా ఉన్నాయి. హాస్యభరణిలోనే రచించబడిన కథ “పుణ్యాళ్ళు” గంభీరమైన కథలలో కూడా హాస్యగాయలు అనవసరమైనట్లు అక్కడక్కడ కనిపిస్తే వాటిని గుచిహీనం చేస్తున్నాయి.

బొమ్మబాపిరాజుగారి కథారచనలో నాకు కనబడే లోపమాకిందిది. ఆలంకారిక శైలికి ఒక హద్దుఉండాలి. పద్యాలలో జెక్కలేనన్ని ఆలంకారాలు నాడుతూన్నమాట నిజమే. అందులోనూ అధికంగా వాడగా అపద్యాలు అసహ్యంగా ఉంటూన్నమాటా నిజమే. కాని వచనంలో ఆలంకారానికి పద్యంలోఉన్న తావులో నాలుగోవం లేనాడేను. శైలి వీలయినంత సహజంగా ఉండడమే వచనానికి సుగుణం. ఈసుణం కనక బొమ్మబాపిరాజుగారి రచనలో ఉంటే బంగారానికి పరిమళి ముప్పిట్లుగా వుంటుంది.

శైలిపలకాలంకొనుడును, మహాకవియు, హాస్యరసప్రణేతుడును అయిన బొమ్మబాపిరాజుగారి కథక శైలుజ్ఞాన్ని కూడా ఆంధ్రదేశం చవిజూచుగాక! యువకార్యాలయంనాగు ఇటువంటి గ్రంథాలు మరికొన్ని ప్రకటించి ప్రశస్తమైన కథావాఙ్మయం తెలుగుదేశంలో వృద్ధిచేస్తారుగాక! టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు

ఆయుర్వేదప్రభాతము

ఇది మాసపత్రిక. తూర్పు గోదావరిజిల్లా దేవీయశైవ్యసంఘము తరఫున ప్రచురించబడుతున్నది. సంపాదకులు ఆయుర్వేదాచార్య లేజోమూర్తుల గురునాథం ఏ. ఎం. ఏ. సి. గారు. రామచంద్రపురం

తూర్పు గోదావరిజిల్లా. సంవత్సర చందా ౨-౦-౦. రాయలు పైన ౩౦ పేజీలు.

సంపాదకుల ఉద్దేశాలు చాలా చక్కగా నున్నవి. ఈమొదటి సంచిలో వాటికి తగిన రచనలు తక్కువగా వుండినా క్రమంగా ఆలోపం తీరుతుం దని నమ్ముతున్నాము. సంపాదకులు సమర్థులు. ఆవేదన కలవారు. పత్రికను సర్వలక్షణసంపన్నంగా నడిపించగలవారు. బ్రాహ్మసవానికి సంబంధించిన వ్యాసంలో మరికొన్ని వివరాలిచ్చి వుంటే చాలా బాగుండేది. అందులో సవరణలు కూడా చెయ్యవలసివున్నది. అయితే పత్రికలో దానిని గురించి వరసగా రాసే నూచనలు లేకపోలేదు. పత్రిక చిరకాలము ఆయుర్వేదప్రచారం చేస్తుం దని నమ్ముతున్నాము. మా మిత్రులు గురునాథంగానూ, చీరపోయి వున్న ఆంధ్రాయుర్వేదవైద్యులకు వికమత్యం కలిగించే ప్రయత్నాలు కూడా క్రెడ్టగా చెయ్యవలసి వున్నది.

మహాతి

మాసపత్రిక. సంపాదకులు వాసిరెడ్డి వెంకటసుబ్బయ్యగారు. తెనాలి. సంవత్సరం చందా ౨-౦-౦ రాయల్ పైన ౩౦ పేజీలున్నది. గట్టప్పు చక్కగా వున్నది.

ఈమొదటి సంచిలో వున్న రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి తెలుగుబంతి (పద్యాలు) కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారి సారస్వత సేకమమా (చిన్నకథ) శరణు రామస్వామి బొదరిగారి ఆత్మబలీ (వ్యుత్సాహం అయిన అను పరియన్ యువ) జీవితసఫలత వర్ణించిన చారిత్రిక వ్యాసం), జమ్మలమడుక హాసరామశర్మగారి కావ్యప్రమేయమా, పత్రిక భావ్యభివృద్ధికి ఒల మైన సూచకాలై వున్నవి. సంపాదకుల ప్రాస్తావిక పెద్దపెద్ద ఆలన పురికొల్పుతున్నది: కాని పట్టాభిషేకారామయ్యగారి రచనను, (అణో గడేయాన్ మహా లో మహియాన్) సంపాదకులు ఏమి చూసి, ఏమనుకుని, ఏమి కోరి ప్రకటించాలో లోనకుంచా వుంది. ఇక ముందయినా సంపాదకులు రచనలవిషయంలో శ్రద్ధకనపకుస్తా రని నమ్ముతున్నాము. మహా సాఫల్యం పొందాలనిన్నీ కోరుకున్నాము.

సాపం, సంపాదకులకు ఈనెల ౩ వ తేదీని పత్నివియోగం సంభవించింది. ఉత్కృష్టకార్యనిర్వహణానికి పూనుకున్న కొత్తలో యిగిరిన విపత్తు రావడం చాలా చింతాకిరింగా వున్నది. వారికి మా సానుభూతి అందచేస్తూ పత్రిక ఆభివృద్ధిని కోరుకున్నాము.

హిందీ ముప్పు తెచ్చి పెడుతుంది
సి. పుల్లయ్యగారి సత్యనారాయణ
వ్రతం.

స్థలాభావంవల్ల యీరెండువ్యాసాలూ ఈసంచిలో ప్రకటించలేకపోయాము. ఇక వచ్చే సంచిలోనే.

అచ్చులో నున్నది !

మంచి గ్లేజుకాగితము !
సాగసైన క్యాలిగ్రోబైండు !!

వస్తుగుణప్రకాశిక

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వారి

ప్రచురణము

రాజమండ్రి

పుస్తకములో వస్తుగుణప్రబోధముగల పేజీలు 1000 పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 కి 5-0-0

ఇది సమస్తద్రవ్యగుణములను అసందిగ్ధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రజైద్యలోకమునకు, జైద్యతరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటుల బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత వీటూరి వాసుదేవశాస్త్రి, ఏ. యం. పి. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు పండిగ్రద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనపరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్య విపాకప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తుప్రాధాన్యము నిరూపింపబడినది.

వస్తుగుణప్రకాశిక మూదిరి పేజీ

కామంచిచెట్టు-కాసరచెట్టు :—కాకమాచీ—Solanum Nigrum.

కుష్ఠరోగమునకు :—కామంచికూర

ప్రయోగములు

ముద్దగా నూరి పైన నలుగుబెట్టిన కుష్ఠరోగములు శమించును.

బహుఫలబహుఫలములు కలది. గుచ్చ పరిచయపదములు ఫలా-గుత్తులుగుత్తులుగాపండ్లుకాయునది. గూరప్రకాశిక పదములు రసాయనవరారసాయనమునకు శ్రేష్ఠమైనది. కుష్ఠనాశనీకుష్ఠరోగమును బోగొట్టునది.

విసర్జిక :—చేదుపుచ్చులకును, కామంచియాకును వేరువేరుగా గాని, కలిపిగాని నూరి పైన రాసిన విసర్జిరోగము శమించును. పై ముద్దలో కొంచెము నెయ్యి కూడ కలపవలెను.

దీనినే కాసరచెట్టనియు, గాజు చెట్టనియు స్వరూపము గూడ నందును. ఇది భూమిపైన గజమెత్తు వరకును బెరుగును. దీని కాయలు గుండ్రముగా చిన్నమత్తములవలె గుత్తులుగుత్తులుగా కాయును. కాయ నిండా గింజ లుండును. పచ్చికాయ అకుపచ్చరంగుగా నుండును. ఎగుపు నలుపు రంగులచే నిది రెండువిధములుగా నున్నది. పండ్ల యొక్క రంగును బట్టియే జాతిని నిర్ణయించవలెను. నల్లజాతి పండ్లు నల్లగాను, ఎఱ్ఱజాతి పండ్లు యెఱ్ఱగాను యుండును. పువ్వులు తెల్లగా నుండును. అకు మిగిలినవలెను బోలి యుండును.

ఉబ్బులకు :—కామంచిఅకు కూర వండి పెట్టిన ఉబ్బులు శమించును.

ఊరసంభ్రమమునకు :—కామంచిఅకు నీళ్లతో యుడికించి నూనెతో వేయించి తినిన యూరసంభ్రమ హరించును. (చగకము)

ఎలుకవిషమునకు :—కామంచిఅకు స్వరసమును పైన పూసిన యెలుక విషము హరించును. అకు రసము రెండు డబ్బులయెత్తు లోనికి తీసికొనినను, విషము హరించును. (శుశ్రుతము)

దీని సర్వాంగములును గూడ కొంచెము గుణములు కారము చేదును గలిగిన రుచి గలిగి యుండును. ఉష్ణవీర్యము గలది. విపాకముని కారపురుచిగ మారును. విశేషము జేయు స్వభావము గలది. లఘురూక్షగుణముగల ద్రవ్యము. త్రిదోషములను గూడ శమింపజేయును. కంఠస్వరమును బాగుచేయును. కుష్ఠరోగమును హరించును. వీర్యవృద్ధి గలిగించును. ఇది రసాయనద్రవ్యము. కూలలు, మాలవ్యాధులు హరించును. ఉబ్బు విషదోషములు హరించును. మేహరోగములను తగ్గించును. నేత్రములకు హితమైనది. ఎక్కిళ్లు, వాంతులు, హృద్రోగములు హరించును.

పిల్లమును నేత్రరోగమునకు :—కామంచిపండ్లు నేత్రితో నూరి కంటికి ధూపమువేసిన పిల్లమును నేత్రితోగము హరించును. క్రిములు కూడ పడును. కామంచికాయల గింజలు చూర్ణముచేసి కషాయముపెట్టి ఆ కషాయములో తేనె కలిపి త్రాగిన అతిమాత్రములు, మధుమేహము కట్టును.

గ్రావ్య

అకు రసము చెవిలో పిండిన కర్ణకూలలు

ప్రయోగములు

హరించును. చీము కారుట కట్టును.

చెవిలో పురుగులు చచ్చును. గర్భోత్ప

త్తిని గలిగించును.

న ర స్వ త్రీ గ్రం థ మం డ లి

కంభంవారి సత్రమువీధి

***

రాజమహేంద్రవరము

నవలలు—నవరసభరితములగు నవలలు—ముచ్చటగూర్చు అచ్చుతో—ముద్దులొలుకు క్యాలితో బయిండుతో—రెండుమాసముల కొక్క—చక్క—ని నవల. నడుమ నడుమ చిన్న చిన్న అనుబంధగ్రంథములు వెలువడుచుండును. చందాదారులకు ప్రవేశరుసుము రు 0_4_0 చందా దారులు ఒకేసారి రు 7_8_0 ను ముందుగా పంపినచో వరుసగా అగుపుస్తకములు అన్ రిజిస్టర్డ్ పార్సిలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమసుందరి	1 8 0	26 బాలిము	1 8 0	41 ఇన్న హస్తము (2 వ భాగము)	1 8 0
12 చోరభిఖానుని	1 8 0	27 మొగలాయీదర్బారు 2 భా	1 8 0	42 కంకణరహస్యము	1 8 0
13 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	28 సరస్వతి	1 8 0	43 సంజీవి (1 వ భాగము)	1 8 0
14 హత్యారహస్యము	1 8 0	29 అనందాభాయి	1 8 0	44 సంజీవి (2 వ భాగము)	1 8 0
51 పాట్లు (1 వ భాగము)	1 8 0	30 హత్యావ్యేషణము	1 8 0	45 వ్రజరాణి	1 8 0
16 పాట్లు (2 వ భాగము)	1 8 0	31 మొగలాయీదర్బారు 3 భా	1 8 0	46 హత్యాభ్రమ	1 8 0
17 కుముద్వతి	1 8 0	32 గంగ	1 8 0	47 కాశీభండము	1 8 0
18 చిన్న కోడలు	1 8 0	33 మొగలాయీ దర్బారు 4 భా	1 8 0	48 సేవాశ్రమము (1 వ భాగము)	1 8 0
19 రహస్య భేదనము	1 8 0	34 కొపానూరు	1 8 0	49 సేవాశ్రమము (2 వ భాగము)	1 8 0
20 సింహగడము	1 8 0	35 అటిన్ మణిలా	1 8 0	50 దానీకన్య	1 8 0
21 మణిహారము	1 8 0	36 అపరిచిత	1 8 0	51 శ్రీ సాహసము (ప్రథమభాగము)	1 8 0
22 మొగలాయీదర్బారు 1 భా	1 8 0	37 అంతఃపురము (1 వ భాగము)	1 8 0	52 శ్రీ సాహసము 2 వ భాగము	1 8 0
23 ఖులినాచక్రము	1 8 0	38 అంతఃపురము (2 వ భాగము)	1 8 0	53 మేరీరాణి	1 8 0
24 రాజసుందరి	1 8 0	39 అగ్రహారము	1 8 0	54 రాజ్యలక్ష్మి	1 8 0
25 కుంకుమభరణి	1 8 0	40 ఇన్న హస్తము (1 వ భాగము)	1 8 0	55 లీల	1 0 0

అ ను బం థ ము లు

1 మృత్యుతరంగిణి	0 12 0	10 క్యామల	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	11 కౌంతికథలు (చిన్న కథలు)	1 0 0	20 నాలుగుకథలు	1 0 0
3 చంద్రవేషి	0 12 0	12 కాలసర్పి	1 0 0	21 నీతిప్రబోధిక	1 0 0
4 విదురుని యువదేశములు	1 0 0	13 భారతకథాసారం	1 0 0	22 అదర్శము (1 వ భాగము)	0 12 0
5 కౌంచనమాల	1 0 0	14 కథాకల్పవల్లి (చిన్న కథలు)	1 0 0	23 ఉదంకుడు	0 12 0
6 నీమంగిని	1 0 0	15 అరక్షణీయ	1 0 0	24 భౌతాళకథలు	0 12 0
7 కుశీల	1 0 0	16 మాధవి	1 0 0	25 దయ్యాలు	0 12 0
8 శశిరేఖ	1 0 0	17 లలిత	1 0 0		
9 యమునాబాయి	1 0 0	18 పెండ్లిదండ	1 0 0		

నాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	5 హజహను	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
2 అహల్యాకాపవిమోచనము	0 12 0	6 నూర్జహను	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 మీనాబారుపతనము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుచేల	1 0 0
4 వరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0		

ఈ గ్రంథములు రాజమండ్రిలో కలాభివర్ధనీ పరిషత్తులోను దొరకును

